

OSMANLI
HUKUK-I
AİLE
KARARNÂMESİ

BEŞİNCİ BASKI

OSMANLI HUKUK-I AİLE KARARNÂMESİ

Editör

Doç. Dr. Ali ÖGE

MEHİR VAKFI YAYINLARI

YAYIN NO: 3

Yayına Hazırlayan ve Notlar Ekleyen

Prof. Dr. Orhan ÇEKER

Baskı - Cilt

Servet Ofset Ltd. Şti.

Matbaacılar Sit. Yayın Cd. 9. Blok No: 50

Karatay / KONYA

Tel: 0332 342 02 32 Fax: 0332 342 02 33

Sertifika No: 15904

1. Baskı: 2000

2. Baskı: 2000

3. Baskı: 10.000

4. Baskı: 10.000

5. Baskı: 20.000

MEHİR VAKFI YAYINLARI

Musalla Bağları Mh. Sarnıç Sk. No: 2

Selçuklu / KONYA

Tel: 0332 236 14 60 Fax: 0332 236 14 65

Sertifika No: 30286

ISBN: 978-975-9242-82-4

www.mehir.org

bilgi@mehir.org

www.facebook.com/mehir.vakfi

www.twitter.com/mehirvakfi

www.youtube.com/mehirvakfi

Kasım 2017

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	5
ÖNSÖZ.....	7
TAKDİM.....	9
ÖZELLİKLERİ VE MUHTEVASI.....	11
AİLE MECLİSİ VE BİR TEKLİF.....	15
KİTÂB-I EVVEL.....	21
BÂB-I EVVEL.....	23
FASL-I SÂNÎ.....	24
BÂB-I SÂNÎ.....	26
FASL-I SÂNÎ.....	28
FASL-I SÂLİS.....	29
BÂB-I SÂLİS.....	30
FASL-I SÂNÎ.....	31
FASL-I SÂLİS.....	32
BÂB-I RÂBİ'.....	34
FASL-I SÂNÎ.....	35
FASL-I SÂLİS.....	36
BÂB-I HÂMİS.....	37
FASL-I SÂNÎ.....	39
BÂB-I SÂDİS.....	40
FASL-I SÂNÎ.....	43
KİTÂB-I SÂNÎ.....	47
BÂB-I EVVEL.....	49
FASL-I SÂNÎ.....	51
FASL-I SÂLİS.....	53
BÂB-I SÂNÎ.....	57
BÂB-I SÂLİS.....	60
FASL-I SÂNÎ.....	62

MEVÂDD-I ŞETTÂ	63
MÜNÂKEHÂT VE MÜFÂRÂKÂT KÂRÂRNÂMESİ.....	65
EHLİYYET-İ NİKÂH	73
SAĞÎR VE SAĞİRENİN TEZVİCİ	76
KEBİRE'NİN NEFSİNİ TEZVİCİ	78
MECNÛN VE MECNÛNENİN TEZVİCİ	79
VELİNİN MERÂTİBİ.....	80
NİKÂHI MEMNÛ OLÂNLÂR	81
İLÂN	82
NİKÂHTÂ ELFÂZ-I SÂRİHÂ İSTİMÂLİ.....	83
AKİDNÂMENİN TANZİM VE TESCİLİ.....	84
MEHR-İ MİSLİN ESBÂB-I KEFÂETTEN ADDEDİLMEDİĞİ.....	86
NİKÂHIN BUTLÂN VE FESÂDI	87
NİKÂH-I MÛKREH.....	89
MEHRİN EKÂLL MERTEBESİ	91
MEHR-İ MİSLİN HÂKEM İTTİHÂZİ.....	92
TALÂK-I SEKRÂN.....	93
TALÂK-I MÛKREH.....	95
TALÂKTA MÛSTÂ'MEL ELFÂZ-I KİNEVİYYE.....	96
MEFKÛDUN ZEVCESİ.....	97
ÂİLE MECLİSİ.....	99
GENC-İ MU'TEDDENİN HAYIZDAN İNKİTÂİ.....	101
BAZI İSTİLÂHÂT	102
KÂNÛN-İ CEZÂNIN 200. MADDESİNİN 19 REBİU'L-ÂHİR 1332 TÂRİHLİ ZEYL-İ SÂNİSİNİ MUADDİL KARARNÂME.....	103
LÛGATÇE	107
DİPNOTLAR.....	133

TAKDİM

Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı olarak kuruluşundan bu yana binlerce gencimizin evlenmesine yardımcı olduk. Hala da bu faaliyetlerimiz genişleyerek devam etmektedir. Bunun yanı sıra kültürümüze katkı amacıyla birçok yayına imza attık. Osmanlı Aile Hukuku Kararnamesi bunlar arasında en fazla ilgi çeken yayınlarımızdan birisi oldu.

25 Ekim 1917 tarihli Aile Hukuku Kararnâmesi, Osmanlı'nın son zamanında çıkarılmış, kısa süreli uygulamada kalmış olmasına rağmen etkisi büyük olmuş ilk İslam aile kanunudur. Sadece kanunnameyi hazırlayan sebepler açısından değil, muhteva bakımından da oldukça önemlidir.

Kanunname, Osmanlı'nın hukukta istikrarı temin açısından Hanefî mezhebini tavizsiz biçimde uygulamasının ortaya çıkardığı bazı sıkıntıları aşmak maksadıyla günün ihtiyacına daha iyi cevap verebilecek diğer mezhep görüşlerini kanunlaştırması noktasından hukuk tarihinde bir dönüm noktası teşkil eder. Çok evlilik, küçüklerin ve akıl hastalarının evliliği, evlenmede velayet, şiddet ve cebir kullanılarak yapılan evlilik, sarhoşun boşaması, boşamada mahkemenin yetki alanının genişletilmesi, kocanın nafaka bırakmadan kaybolmasının sonuçları, hakemlik kurumundaki düzenlemeler bu konuda örnektir. Ayrıca kanunnamede Osmanlı ülkesi vatandaşı olan yahudi ve hıristiyanların haklarını koruma amacıyla onlara ait özel hükümlerin konulması da dikkate değer bir husustur.

Osmanlı **Hukuk-ı Aile Kararnamesi** yukarıda bir kısmına işaret edilen ehemmiyeti sebebiyle vakfımızca basılmış, ancak kısa sürede tükenmişti. Yurt içi ve yurt dışından gelen ısrarlı talepler üzerine vakfımız mütevellî heyeti araştırmacıların istifadesine sunabilmek amacıyla bu değerli eseri yeniden basma kararı almıştır. Bu yöndeki duyarlılığı sebebiyle vakfımız mütevellî heyetine, kanunnameyi gözden geçirerek yeniden yayına hazırlayan Prof. Dr. Orhan ÇEKER hocamıza ve Vakfımızın ilmi çalışmalarına verdikleri destekler için Selçuklu Belediyemize ve Değerli Başkanı Uğur İbrahim ALTAY Bey'e şahsım ve Mehîr Vakfı adına teşekkürlerimi sunar, bu yayınınızın da hayırlara vesile olmasını dilerim.

Mustafa ÖZDEMİR
Mehîr Vakfı
Mütevellî Heyeti Başkanı

ÖNSÖZ

Osmanlılarda tanzimattan önce mahkemelerde dâvâları halletmek için fetva kitapları meydana getirilmişti. Fetva kitapları, amelî yönden konuları dağınık veya genişçe ele alan fıkıh kitaplarından daha pratikti. Fakat zamanla, kullanılış bakımından fetva kitapları da hâkimlere zor gelmeye başladı. Fikhî bilgilerin daha pratik olarak hâkimlere sunulması ihtiyacı ortaya çıktı. Bu ihtiyaç ve daha başka sebebler yüzünden Osmanlı İmparatorluğu fikhî bilgileri kanunlaştırmaya mecbûr olmuştur.

Tanzimatın ardından kanunlaştırma hareketi başlamıştır. Zaman ilerledikçe ictimâî hayatın her şubesine ait kanunnâmeler, kararnâmeler çıkarılmış ve yürürlüğe konmuştur. Arâzi Kânûnnâmesi, Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, Mecelle, Kitabu'n-Nafakât (Nafaka Kanunu) ortaya konan ve İslam'a dayanan kanun ve kararnamelerdendir.

Bunlardan Mecelle'nin Dr. Osman Öztürk ve Ali Himmet Berki tarafından Osmanlıcadan iki ayrı çevirisi yapıldı. Diğer kanunların da Mecelle gibi yayınlanmasını faydalı gördük. Bu düşünceyle **Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, Nafaka Kanunu** ve **Arazi Kanunâmesini** çevirmeye teşebbüs ettik.

Çevirme yapılırken, daha önce çevrilmiş olan Mecelle usûlü takip edilip sadeleştirme yapılmamıştır. Kanun maddeleri bir kanun olarak aynen aktarılmıştır. Sadeleştirme vazifesini görmek üzere kanunların sonuna bir lügatçe eklenmiştir.

Dileđimiz bu evirilerin, Mecelle'de olduğu gibi, bir boşluğu doldurmasıdır. Muvaffakiyyet Âllahu Teâlâ'dandır.

Orhan ÇEKER

KONYA

16 Őevval 1399 / 7Ađustos 1979

TAKDİM

Osmanlılar çeşitli devirlerde farklı hukuki yapılara başvurmak durumunda olmuşlardır. Başlangıcından son asra yakın zamanlarına kadar hukuki yapı, fermanları ve fetvaları uygulamak şeklinde olagelmıştır.

Hakimlerin/kadınların hükmederken bağlı kaldıkları müdevven bir kanun külliyyatı mevcut değildi. Bir hakim için bütün hanefi fıkıh kitapları ve kendi ictihadları hüküm kaynağı teşkil ediyordu. Fetva kitabının sahibi, resmi görev icra ederken veya otoritenin emriyle bu mecmuayı oluşturmuşsa bu fetva mecmuasına resmi gözle bakabiliriz. Ebu's-Suûd'un fetvalarını bu grupta saymak mümkündür. Osmanlıların hakimiyeti dışındaki yerlerden de el-Fetâva'l-Hindiyye'yi güzel bir örnek olarak zikredebiliriz. Bazan da fetva kitabı sahibi, tamamen sivil bir faaliyet olarak yıllar yılı verdiği fetvaları bir yere kaydedip neticede kitap oluşturabiliyordu. Bu şekilde meydana getirilmiş fetva kitaplarını da sivil yolla oluşmuş sayabiliriz. Fetva kitaplarının yanısıra padişah fermanları da uygulamada önemli yer tutuyordu. Bu durum Mecelle ile başladığı kabul edilen kanunnameler dönemine kadar sürmüştür.

Mecelle'nin oluşturulmaya başlandığı yıl olan 1869'dan itibaren her sahada kanun yapma faaliyetleri başlamıştır. Aslında Mecelle'den önce 1858'de Arazi Kanunnamesi çıkartılmıştı ama bu kanunname Mecelle gibi kapsamlı, etkili olmadığı ve özel hukuku ilgilendirmediği için kanun yapma devrini başlatan bir faaliyet olarak dikkat çekme-

miştir. İşte **Hukuk-ı Aile Kararnamesi** bu kanunlar döneminin önemli bir faaliyetini ifade etmektedir.

Hukuk-ı Aile Kararnamesi 25 Ekim 1917 tarihinde yürürlüğe konmuş, içten ve dıştan gelen yoğun baskılar neticesinde ancak 1,5 sene gibi kısa bir süre yürürlükte kalabilmiş ve nihayet 19 Haziran 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

Bundan sonra aile hukuku konusunda kanun yapma faaliyetlerinde bulunulmuşsa da bunlar ne yürürlüğe girebilmiş, ne de seviye olarak Hukuk-ı Aile Kararnamesi'ne ulaşabilmiştir. Ömer Nasuhi Bilmen sonraki çalışmalara bizzat iştirak etmiş ve Hukuk-i Aile Kararnamesi hakkında bu itirafta bulunmuştur.

Hukuk-ı Aile Kararnamesi, Osmanlılarda çok kısa süre yürürlükte olmasına karşılık Osmanlı hakimiyetinden çıkan ve müstakilleşen ülkelerde daha uzun süre yürürlükte kalmıştır. Bu cümleden olarak, Suriye'de 1953 yılına kadar meriyetini sürdürmüş, Lübnan ve ona mücavir bölgelerde hala yürürlüğü devam etmektedir. Lübnan ve civarında sunni müslümanlar arasında uygulanmaktadır. Bu sebeple Ezher Üniversitesi dahilinde Lübnanlı öğrencilere ders olarak okutulmaktadır. Misak-ı Milli sınırları dışında etkisini sürdürmesi yönüyle kararname, M. Akif Aydın'ın da dediği gibi (İslam-Osmanlı Aile Hukuku, İst. 1985, s. 152) Osmanlı hukuk tarihinden ziyade, İslam hukuk tarihinde etkili olmuş ve gayesinin üzerinde bir yer edinmiştir.

Kararnamenin yürürlüğe konması kolay olmamıştır.

Siyasi açıdan aile konusunda İslami bir kanun yapma işi engellerle karşı karşıya bulunuyordu. Kanunları olduğu gibi batıdan almak ve aile ile ilgili İslam'ı da aşan yenilikler yapma fikri etkisini hissettiriyordu. Bu bakımdan Aile Kararnamesi, Meclis-i Mebusan'dan çıkma bir kanun hüvviyetini alamamıştır. Meclisin buna müsait olmaması sebebiyle "Kanun Hükmünde Kararname" olarak nitelenebileceğimiz şekilde yürürlüğe sokulmuş ve mer'iyet süresi kısa olmuştur.

ÖZELLİKLERİ VE MUHTEVASI

Toplam 157 maddeden meydana gelen Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nin Mecelle'den daha üstün ama Mecelle'nin sonradan ta'dil edilen maddelerine denk bir tekniğe sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

Her şeyden önce farklı icthadlardan istifade etme yönüyle ana Mecelle'yi aşmış, mezheb taasubu ile hareket etmemiş, zamanın ihtiyacını karşılayabilecek, sıkıntıya fırsat vermeyecek hangi icthad varsa onu tereddütsüz almıştır. Kararnameyi yayınlamış olmamız (İst. 1985 ve şimdi) bu dikkat çekici sebebe dayanmaktadır.

Kararnamenin özelliklerini maddeler halinde özetleyecek olursak:

1. Mecelle'nin dışarıda bıraktığı konulardan Aile hukukunu konu edinmiştir.

2. Hanefilerin dışından görüş alıp uygulamaya koymuştur. Aile Kararnamesinden buna örnek olarak birkaç konuyu hatırlatalım:
 - a- Nikah akdinin önceden ilan edilmesi mecburiyetini Maliki mezhebinden etkilenerek almıştır. (Md. 33) Her ne kadar Malikiler nikah akdi sırasında ya da zifaktan önce ilanı yeterli görüyorlarsa da yine de bu maddenin Malikilerden etkilenmediğini söyleyebiliriz.
 - b- Nikah akdinin sadece sarih sözlerle akdedilebileceğini Şafii ve Hanbeli görüşünden almıştır. (Md. 36)
 - c- Asgari bülüğ (kızlar için 9, oğlanlar için 12) yaşından önce hiç kimsenin evlendirilemeyeceği hükmü Ebu Bekir el-Esam ve İbn Şübrüme'ye aittir. (Md. 7)
 - d- Deli olanların evlendirilemeyeceği maddesi (Md. 9) Şafii'nin görüşüne dayalıdır.
 - e- Zorlama (ikrah) ile akdedilen nikah ve boşamanın geçersiz olacağı hükmü Hanefilerin dışındaki üç mezhebe aittir. (Md. 57 ve 105)
 - f- Kaybolmuş olan kocanın ölüp ölmediği hakkında bilgi alınmadığında tehlikeli bir ortamda kaybolmuşsa 1 sene, normal bir ortamda kaybolmuşsa 4 sene sonra kocanın öldüğüne hükmedileceği ve karısının iddet bekledikten sonra başkasıyla

- evlenebileceği hükmü (Md. 127) Malikilerden alınmıştır.
- g- Ayrıca ailevi nizaları halletmek için teşkil edilecek olan Aile Meclisi (Hakem heyeti)'nin yetki sınırları yine Maliki mezhebinden alınmıştır. (Md. 140)
- i- Sarhoşun boşamasının geçersiz olduğu hükmü Hanefilerin dışındaki mezheplerden alınmıştır. (Md. 104)
- j- Zinanın, sıhriyyet sebebi yani evlenme engeli olamayacağı hususu da Şafii mezhebinden alınmıştır. (Layiha kısmında beyan edilmiştir.)

2. Kararname, gayr-i müslim vatandaşların aile hukukunu da tanzim etmiştir. Gayr-i müslim olarak sadece yahudi ve hristiyanları söz konusu yapmıştır. Bundan da şu sonuç çıkarılabilir: Gayr-i müslim teba içerisinde sadece yahudi ve hristiyanlar devlet üzerinde ve toplum içerisinde etkilidir. Diğer gayr-i müslimler ciddi bir problem oluşturmamıştır. Gayr-i müslimlere ait hükümler her cemaatin kendi dini liderleri olan papaz ve hahamlardan aldıkları bilgilerden alınmış, onlara rağmen herhangi bir muhalif hüküm uygulamaya konmamıştır. 157 maddelik Kararname'nin 41 maddesi münhasıran gayri müslimlerle ilgilidir. Müslümanlarla hükümde ortak oldukları için ayrıca madde tahsisine gerek kalmayıp ortakça tabi oldukları maddeleri de hesaba katarsak bu sayı daha da yükselir.

3. Evlenme ve boşanmanın resmiyete bağlanmasını ve tescilini öngörmüştür. Evlilik ya da boşanmayı tescil ettirmeyen veya usulüne uygun olarak bunları yapmayan hakkında ceza tertip olunmuştur.

37. maddede nikah akdinin tarafların ikametgâhında bulunan kaza (ilçe) hakimi veya onun izinli vekili tarafından akdedilip akidname tanzim edileceği, 110. maddede karısını boşamış olan kocanın, hakime durumu bildirmeye mecbur olduğu, 131. maddede tefrika hükmedildiği takdirde bunun tescil edileceği beyan edilmiştir.

Ceza Kanunu'na ilave edilen maddede ise nikah akdinde usûle uymayan koca veya her iki taraf vekillerine 1 aydan 6 aya, şahidlere 1 haftadan 1 aya, kendi din adamlarından alınan bilgilere göre şekillenen usûle uymayan gayri-müslimlerin de 1 aydan 6 aya, kim olursa olsun karısını boşayıp 15 gün içerisinde durumu hakime bildirmeyen kocanın 1 haftadan 1 aya kadar hapsedileceği hükmünü getirmiştir. (İlave md. 1.)

4. Kararnamenin sonuna bir Esbab-ı Mucibe Layihası (gerekçe) ilave edilmiştir. Bu gerekçenin farklı mezheb görüşlerinin alındığına yapılabilecek bir itiraza cevap ve ikna gayesi taşıdığı kanaatindeyiz.
5. Kararnamede klasik Osmanlı dili kullanılmıştır. Zamanımız Türkçesine göre ağır sayılabilecek olan bu ilim dilinde Arapça ve Farsça kelimeler çok bulunmaktadır. Anlaşılmayı kolaylaştırmak için kitabın sonuna bir lügatçe eklemiştir bulunmaktayız.

AİLE MECLİSİ VE BİR TEKLİF

Hukuk-ı Aile Kararnamesi Maliki mezhebi görüşünü esas alarak önemli bir müesseseye yer vermiş ve adına “**Aile Meclisi**” demiştir. Kararnamenin “Aile Meclisi” adını verdiği müessese, “*Karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz kocanın ailesinden bir hakem, karının ailesinden de bir hakem gönderiniz. Bunlar arayı düzeltmeyi murad ederlerse Allah aralarını buldurur. Allah her şeyi bilen ve haberdar olandır.*”(Nisa 4/35) ayetine dayanmaktadır. Âyet-i kerimenin ifadesine göre karı-koca arasındaki geçimsizliklerde tarafların hakemlerinden oluşan bir hakem heyeti olaya müdahale edecek, tarafları dinleyecek ve çözüm yoluna gidecektir. Böylece aile sınırları çevreye yayılmadan aile içerisinde olay çözülmüş olacaktır.

Hakem heyeti demek olan Aile Meclisi'nin yetkileri hakkında Hanefi mezhebi, hakemlerin tarafların vekili olmadığı gerekçesiyle meclisin sadece nasihatta bulunacağı, taraflar arasındaki nikahı fesh etme yetkilerinin olamayacağı görüşündedir. Buna karşılık Maliki mezhebi, hakemleri aynı zamanda tarafların vekili olduğu gerekçesiyle nikahın feshine veya boşamaya bile karar verebilecekleri ve onların tüm kararlarının bağlayıcı olduğu görüşünde olmuştur.

Aile Kararnamesi bu konuda Maliki görüşünü zamanımız açısından daha faydalı gördüğünden maddeleri arasına almıştır. Md. 130'da şöyle denmektedir:

“Zevceyn beyninde niza’ ve şikak zuhur edip de tarafeynden biri hâkime müracaat ederse hâkim tarafeyn ailelerinden birer hakem tayin eder. Bir veya iki taraf ailesinden hakem tayin olunacak kimse bulunamaz veya bulunup da hakem olacak evsafı hâiz olmazsa hariçten münasiplerini tayin eyler. Bu sûretle teşekkül eden aile meclisi tarafeynin ifâdât ve müdâfaâtını tedkîk ile beynlerini ıslâha çalışır. Kabil olmadığı sûretde kusur zevcede ise beynlerini tefrik eder. Ve zevcede ise mehrin tamamı veya bir kısmı üzerine muhâlaa eyler. Hakemler ittifak edemezler ise hâkim evsaf-ı lâzıme yi hâiz diğer bir heyet-i hakemiyye veya tarafeyne karabeti olmayan üçüncü bir hakem tayin eyler. Hakemlerin verecekleri hüküm kat’i ve nâ-kâbil-i îtirazdır.”

Osmanlı uygulamalarında adliye teşkilatı içerisinde arabuluculuk müessesesi diye ifade edebileceğimiz “**Muslihûn**” var idi. Islah ediciler demek olan muslihun niza mahkemeye intikal etmeden önce araya girerler ve nizayı gönül rıza ile halletmek için nasihat ederler, tarafları anlayışlı, sabırlı ve fedakâr olmaya çağırırlar, onları uygun bir sonuca ikna etmeye çalışırlardı. Böylece yoğun işleri arasındaki hakime yardımcı olunarak, daha beride güzellikle halledilebilecek meseleleri çözerlerdi.

Zamanımızda da özellikle ailevi meselelerde arabuluculuklara ve daha özel manada hakem heyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Bize intikal eden pek çok ailevi mesele ve hatta diğer birçok niza konularında arabuluculuğun çok

müsbet bir etkisini görmüş bulunmaktayız. Aile danışma merkezi olarak da düşünebileceğimiz sivil ve gönüllü kuruluşların halledeceği pek çok ailevi mesele mevcuttur. Sivil ve gönüllü kuruluşlarımıza bu yönde faaliyet göstermelerini teklif ediyoruz. Bu hususta **Aile Okulları** da kurulabilir. Ailevi konuların, aile fertlerinin hak ve sorumluluklarının öğretildiği, yanısıra sağlık bilgileri ve ekonomik becerileri kazandırmaya çalışan Aile Okullarının son derece faydalı çalışmalar yapacağı ümidindeyiz.

İnsanın değeri, insana hizmetle orantılı kabul edilmelidir. Kendi hukukunun korunmasını arzu eden kişi, başkasının hakkına saygı duymalıdır. Başkasının hakkına saygılı olmayan kişinin, kendi hakkını savunmaya yüzü olmamalıdır. Bilelim ki bizim huzursuz olmamız çok sevgili Peygamberimizi (sas) üzer, onu üzme hakkımız yoktur. (Tevbe 9/128.)

Bu eserin basım ve dağıtımını üstlenen Mehir Vakfı Yöneticilerine ve destekçilerine teşekkür ederim.

Dünya ve ahiret saadeti dileklerle.

Orhan ÇEKER

11 Ekim 1999 / 1 Receb 1420

HUKÛK-I ÂİLE KÂRNÂMESİ
MÛNÂKEHÂT - MÛFÂRAKÂT

TAKVİM-İ VAKAYİ GAZETESİNDE NEŞRİ TARİHİ:

HİCRİ: 14 MUHARREM 1336.

RÛMÎ: 31 TEŞRİN-İ EVVEL 1333.

MÎLÂDÎ: 1918

KİTÂB-I EVVEL

MÜNÂKEHAT HAKKINDADIR

BÂB-I EVVEL

FASL-I EVVEL

NİŞANLANMAK HAKKINDADIR

Madde 1. Nişanlanmakla veya va'd ile nikâh münakid olmaz.

Madde 2. Söz kesildikten sonra tarafeynden biri nikâhtan imtina' veya vefat etse hâtıbın mehre mahsûben vermiş olduğu şeyler mevcut ise aynen ve telef olmuş ise bedelen istirdâd olunabilir. Amma hediye olarak tarafeynin yekdiğerine verdiği şeyler hakkında hibe ahkâmı cereyan eder.

Madde 3. İkinci maddenin hükmü gayri müslimlere ait tırahoma hakkında dahi caridir.

FASL-I SÂNÎ

EHLİYYET-İ NİKÂH HAKKINDADIR

Madde 4. Ehliyyet-i nikâhı haiz olmak için hâtıbın 18 ve mahtûbenin 17 yaşını itmam etmiş olmaları şarttır.

Madde 5. 18 yaşını itmam etmemiş olan mûrahik bâliğ olduğunu beyan ile müracaat ettikde hali mütehammil ise hâkim izdivacına müsaade edebilir.

Madde 6. 17 yaşını itmam etmemiş olan mûrahika baliğ olduğunu beyan ile müracaat ettikde hali mütehammil ve velisinin izni munzamm ise hâkim izdivacına müsade edebilir.

Madde 7. 12 yaşını itmam etmemiş olan sağîr ile 9 yaşını itmam etmemiş olan sağîre hiç bir kimse tarafından tezvîc edilemez.

Madde 8- 17 yaşını itmam etmiş olan kebîre, bir şahıs ile tezevvüc etmek üzere müracaat ettikde hâkim keyfiyyeti velisine tebliğ eder ve velî i'tiraz etmediği veya i'tirazı vârid görülmediği halde izdivacına müsade eyler.

Madde 9. Mecnûn ile mecnûnenin bir zarûrete mebnî olmadıkça nikâhları caiz değildir. Zarûret bulunduğu takdirde hâkimin izniyle nikâhları velîleri tarafından akdolunur.

Madde 10. Nikâhda velî, ale't-tertib binefsihi asabe olan kimselerdir.

Madde 11. Velâyete ehliyyetde velînin mükellef olması şarttır. Sabiy, mecnûn ve ma'tûhun hiç bir kimse üzerinde velâyeti yoktur.

Madde 12. Isevîlerde 22 yaşını itmam etmemiş olan hâtıp ile 20 yaşını itmam etmemiş olan mahtûbenin nikâhının in'ikadında velînin rızası şarttır.

BÂB-I SÂNÎ

FASL-I EVVEL

NİKÂHI MEMNÛ OLANLAR HAKKINDADIR

Madde 13. Başkasının menkûhe ve mu'teddesiyle izdivac memnûdur.

Madde 14. Menkûhe veya mu'tedde olarak 4 zevcesi bulunan kimsenin diğeri bir kadın ile izdivacı memnûdur.

Madde 15. Bir kimse 3 talak ile tatlik eylediği kadını beynûnet-i kat'iyye bâki oldukça tezevvüc edemez.

Madde 16. Neseben veya radâan yekdiğeri mahrem olan iki kadını nikâhta cem' etmek memnûdur. İki kadının yekdiğeri mahrem olması ikisinden hangisi erkek farz edilirse diğeriyle tezevvücü müebbeden memnû olmakla malum olur: İki hemşire gibi. Âma yalnız biri erkek farz edildiği halde diğeri tezevvüc etmesi memnû olup emir ber-aks edildiği takdirde memnû olmazsa ikisi nikâhta cem' edilebilir; kız ile üveyi valide gibi.

Madde 17. Bir erkek ile beynlerinde karabet-i nesebiyye bulunan zî-rahm mahrem kadınların nikâhı müebbeden memnûdur. Bu kadınlar 4 sınıftır:

Birincisi erkeğin validesi ve ceddeleri; **ikincisi** kız evlâd ve ahfâdı; **üçüncüsü** ale'l-ıtlak kız kardeşleri ve kardeşlerinin kız evlâd ve ahfâdı; **dördüncüsü** ale'l-ıtlak ammele-ri ve teyzeleridir

Madde 18. Bir erkek ile beyinlerinde radaan karabet bulunan kadınların tezevvücü madde-i sâbıkada muharrer zi-rahm mahrem kadınlar gibi müebbeden memnûdur.

Madde 19. Bir erkek ile beyinlerinde musaheret bulunan kadınların tezevvücü müebbeden memnûdur. Bu kadınlar 4 sınıftır: **Birincisi** gelinlerdir ki erkeğin evlad ve ahfâdının zevceleridir; **ikincisi** kayınvalideleridir ki zevcesinin anası ve ale'l-ıtlak ceddâtıdır; **üçüncüsü** üvey validelerdir ki babasının ve ceddlerinin zevceleridir; **dördüncüsü** üvey kızlarıdır ki zevcesinin kızları ve zevcesinin evlad ve ahfâdının kızlarıdır. Lakin bu dördüncü sınıfta memnûiyet için zevceye takarrûb lâzımdır. Nikâh-ı fâsid üzerine takarrûb memnûiyet-i musâhere husûle getirir.

FASL-I SÂNÎ

MÛSEVİLER HAKKINDA NİKÂHI MEMNÛ OLANLARA MÛTEDAİRDİR

Madde 20. Bir kimse ber-hayat olan olan zevce-i mutal-lakasının hemşiresiyle izdivac edemez.

Madde 21. Âle'l-ıtlak zevcinden ayrılmış olan bir ka-dın şahs-ı âhar ile izdivac edip ondan da ayrıldıktan sonra zevc-i evveliyle izdivac edemez.

Madde 22. Bir kimsenin kardeşinin kız evlâd ve ahfâ-dıyla izdivacı memnû değildir.

Madde 23. Ondokuzuncu maddede dördüncü sınıf ola-rak beyan olunan meharimde mücerred akid ile memnûiy-yet-i musahere sabit olacağı gibi takarrub vukû bulsun bulmasın ale'l-ıtlak nikâh-ı fasid ile dahi memnûiy-yet-i müsahere sabit olur.

Madde 24. Zina sebebiyle tefrik olunan kadını tekrar tezevvüc memnûdur.

Madde 25. Evlâdı olduğu halde vefat eden biraderin zevcesini tezevvüc memnûdur.

Madde 26. Radâ' mevâni-i nikâhtan ma'dûd değildir.

FASL-I SÂLİS

İSEVİLER HAKKINDA NİKÂHI MEMNÛ OLANLARA MÛTEDAİRDİR

Madde 27. Bir asıldan münşaihattı münkesir üzere karabet-i nesebiyye ve sıhriyye ashabı beyninde izdivac memnûdur. Şu kadar var ki bu memnûiyyet yedinci dereceyi tecavüz edemez. Ancak esbab-ı zarûriyye mevcut olduğu halde dördüncü dereceden itibaren hakimden me'zûniyyet istihsal edilebilir. Derecât-ı mezkûre karabet-i nesebiyye ve sıhriyyede hâtıb ve mahtûbe ile asl-ı müşte-rekleri beynindeki batınların adediyle taayün eder. Ve karabet-i sıhriyyenin derecesini ta'yinde hâtıb ile mahtûbe şahs-ı vâhid itibar olunur.

Madde 28. Memnûiyyet-i musahere nikâhın zevâlin-den sonra dahi kemâ kân bâkîdir.

Madde 29. Vaftizden mütevellid karabet mezâhib-i muhtelif-i İseviyye ahkâmına tevfikân mani-i izdivacdır.

Madde 30. Bir kimse taht-ı nikâhında iki veya daha ziyade kadın cem' edemez.

Madde 31. Üç defa izdivac eden bir kimsenin dördüncü defa izdivacı memnûdur.

Madde 32. Rada' mevani-i nikâhtan ma'dûd değildir.

BÂB-I SÂLİS

FASL-I EVVEL

NİKÂHIN AKDİ HAKKINDADIR

Madde 33. Âkd-i nikâhın icrasından evvel keyfiyyet ilan olunur.

Madde 34. Âkd-i nikâh esnasında mükellef iki şahidin huzuru, nikâhın sıhhatında şarttır. Hâtıp ile mahtûbenin usul ve furûu da şahid ittihaz edilebilir.

Madde 35. Nikâh, meclis-i nikâhta tarafeynin veya vekillerinin icâb ve kabûlüyle akdolunur.

Madde 36. Nikâhda icâb ve kabûl, tenkih ve tezvîc gibi lafızlarla olur.

Madde 37. Esna-yı akidde hâtıp ve mahtûbeden birinin ikâmetgâhı bulunan kazâ hâkimi veya bunun izinnâme-i mahsus ile me'zun kıldığı nâib hazır bulunup akidnâme-yi tanzim ve tescil eder.

Madde 38. Üzerine evlenmemek ve evlendiği sûrette kendisi veya ikinci kadın boş olmak şartıyla bir kadını tezevüc sahih ve şart muteberdir.

Madde 39. İşbu fasıl ahkâmı müsevîler hakkında dahi câridir.

FASL-I SÂNÎ

ÎSEVİLER HAKKINDA NİKÂHIN AKDİNE DAİRDİR

Madde 40. İsevilerin nikâhı âyin-i dînîleri dâiresinde me'mûrîn-i ruhâniyye tarafından icrâ olunur.

Madde 41. Me'mûrîn-i ruhâniyye tarafeynin hüviyetini müş'ir evrak-ı subûtiyyeyi ba'de't-tedkîk tahkîkât-ı lazı-mada bulunacağı gibi maabid kapılarına ilannâmeler ta'li-ki veya süver-i sâire ile keyfiyeti ilan eder.

Madde 42. Âkd-i nikâha îtiraz vukûunda me'mûrîn-i ruhâniyye keyfiyeti bi't-tedkîk îtiraz-ı vakı gayri vârid gördükleri halde me'mûr-i mahsûs huzuruyla akdi icra eder.

Madde 43. Nikâhı icra edecek olan me'mûr-ı ruhâni keyfiyeti la-ekall yirmidört saat evvel mahallî mahkemesine ihbara mecburdur. Hâkim vakt-i muayyende meclis-i nikâha bir memûr-i mahsûs i'zam ile icra edilen nikâhı defter-i mahsûsuna kayd ve tescil ettirir.

Madde 44. Âkdin icrasından imtina eden rüesâ-yı ruhâniyye hakkında tarafeyn mahallî mahkemesine müracaat ile imtina-ı vakı'a îtiraz ve nikâhın icrasını talep edebilir. Esbâb-ı imtinâı mübeyyin bir varak mevcut olduğu takdirde hâkim keyfiyeti bi't-tedkîk mevâni-i kânûniyyeden biri bulunmazsa akdi icra eder. Böylece bir varaka mevcut değilse bir ay zarfında esbâb-ı imtinânın bildirilmesi ve aksi takdirde nikâhın akdedileceğini rüesâ-yı ruhâniyyeye tebliğ eder.

FASL-I SÂLİS

KEFÂET HAKKINDADIR

Madde 45. Mal ve hırfet gibi hususlarda erkeğin kadına küfv olması nikâhın lüzûmunda şarttır.

Malda kafâet zevcin mehr-i muacceli îtâya ve zevcenin nafakasını tedârike muktedir olmasıdır.

Hırfetde kefâet zevcin sülûk ettiği ticaret veya hizmetin şerefce zevce velîlerinin ticaret veya hizmetleriyle mütekarib olmasıdır.

Madde 46. Kefâet ibtidâ-yı akidde aranır. Ba'de'l-akd zail olsa nikâha zarar vermez.

Madde 47. Bir kebîre velisini ketm ile rızasını istihsal etmeksizin nefsinin ahara tezvic ettiği sûretde nazar olunur: Eğer küfvüne tezvic etmiş ise akid lâzım olur, velev ki mehr-i mislinden noksan ile olsun. Âmma küfvü olmayan kimseye tezvic etmiş ise veli hâkime müracaatla nikâhu feshettirebilir.

Madde 48. Velî kebîreyi rızasıyla adem-i kefâetini ikisinin de bilmedikleri bir erkeğe tezvic ettikten sonra küfv olmadığı tebeyyün etse hiç birinin itiraza selâhiyyeti olmaz. Âmma hin-i akidde kefâet şart kılınmış veya zevc küfv olduğunu kable't-tezvic ihbar etmiş olup da muahharan adem-i kefâeti sabit olsa her biri hâkime müracaatla nikâhu feshettirebilir.

Madde 49. Dereceleri müsavi velilerden birinin rızası diğerlerinin hakk-ı îtirazını iskât eder. Kezalik veliy-yi akreb ğaib iken dereceten baîd olan velînin rızası onun hakk-ı itirazını iskât eder.

Madde 50. Âdem-i kefâet sebebiyle hâkim nikâhı ancak hamlin zuhurundan akdem feshedebilir. Velinin delâleten veya sarâhaten rızası hakk-ı feshi iskât eder.

Madde 51. İşbu faslın ahkâmı gayr-ı müslimler hakkında cari değildir.

BÂB-I RÂBİ'

FASL-I EVVEL

NİKÂHIN FESÂD VE BUTLÂNI HAKKINDADIR

Madde 52. Hîn-i akidde tarafeynden biri şerâit-i ehliyeti hâiz bulunmazsa nikâh fâsid olur.

Madde 53. Onaltıncı madde mücebince nikahda cem'leri memnu olan iki kadından biri taht-ı nikâhta iken ikincisinin nikâhı fasiddir.

Madde 54. Nikahlarının memnûiyeti 13, 14, 15, 17, 18, 19'uncu maddelerde beyan olunan kadınlardan birini nikâh fâsidir.

Madde 55. Nikâh-ı mut'a ve muvakkat fâsidir.

Madde 56. Bilâ-şuhûd akdolunan nikâh fasiddir.

Madde 57. İkrâh ile vukû bulan nikâh fâsidir.

Madde 58. Gayr-ı müslimin bir müslimeyi tezevvücü bâtıldır.

FASL-I SÂNÎ
MÛSEVÎLERE MÛTEALLİK NİKÂHIN FESÂD VE
BUTLÂNI HAKKINDADIR

Madde 59. 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25'inci maddeler mûcebince nikâhı memnû olan bir kadını nikâh fâsidir.

Madde 60. Bab-ı evvelin fasl-ı sânisinde muharrer mevâdd mûcebince tarafeynden biri şerâit-i ehliyeti haiz bulunmazsa nikâh fâsid olur.

Madde 61. Hîn-i akidde tarafeynden birinin nef'ine olarak dermeyan edilen şurût ba'de'l-akd tahakkuk etmezse nikâh fâsid olur.

Madde 62. Âkd-i nikâhta hâzır bulunan şuhûd evsaf-ı matlûbeyi hâiz bulunmazsa nikâh fâsid olur.

FASL-I SÂLİS
ÎSEVİLERE MÜTEALLİK NİKÂHIN FESAD VE
BUTLÂNI HAKKINDADIR

Madde 63. 17, 27, 28, 29'uncu maddeler mücebince bey-
nlerinde derecât-ı muayyene üzere karabet ve münasebet
bulunanların izdivacı bâtıldır.

Madde 64. Nikâh-ı mevcut üzerine akdedilen ikinci
nikâh bâtıldır.

Madde 65. Üç defa tezevvüc edüp ayrıldıktan sonra
dördüncü defa tezevvüc bâtıldır.

Madde 66. Mecnûnun nikâhı fâsiddir.

Madde 67. Hîn-i akidde tarafeynin birinde mâni-i te-
karrüb emraz ve ahvâlden bir şey mevcut olduğu sûrette
nikâh fâsid olur.

Madde 68. Hîn-i akidde bâb-ı evvelin fasl-ı sânisinde
muharrer mevadd mücebince tarafeynden biri şerâit-i eh-
liyyeti hâiz bulunmazsa nikâh fâsid olur.

BÂB-I HÂMİS

FASL-I EVVEL

NİKAHIN AHKÂMI BEYANINDADIR

Madde 69. Nikâhın sahîhan in'ikâdıyla beraber zevc üzerine zevcenin mehir ve nafakası lazım gelir ve aralarında hakk-ı tevarüs sabit olur.

Madde 70. Zevc kendi istediği mahalde zevcesi için bi'l-cümle levâzımıyla bir mesken-i şer'i tedârikine mecburdur.

Madde 71. Zevce mehr-i muacceli istifâdan sonra zevcinin mesken-i şer'i olan hanesinde ikâmete ve zevci başka memlekete gitmek istedikte bir mâni bulunmadığı takdirde birlikte âzimete mecburdur.

Madde 72. Zevc hânesinde gayr-i mümeyyiz veled-i sağırinden başka ehil ve ekâribini zevcesinin rızası olmaksızın iskân edemez. Zevce dahi zevci razı olmadıkça kendi evlâd ve ekâribini birlikte eyleyemez.

Madde 73. Zevc zevcesiyle hüsn-i muâşerete, zevce dahi umûr-i mubâhede zevcine itaata mecburdur.

Madde 74. Müteaddid zevcesi olan kimse onlar beyninde icra-yı adâlet ve müsâvâta mecburdur.

Madde 75. Takarrub vukû bulsun bulmasın ale'l-ıtlak nikâh-ı bâtl ile henüz takarrub vukû bulmayan nikâh-ı

fâsid asla hüküm ifade etmez. Binâenaleyh beynlerinde nafaka, mehir, neseb, iddet, hürmet-i musâhere ve tevârus gibi nikâh-ı sahih ahkâmı sabit olmaz.

Madde 76. Nikâh-ı fâsidde takarrüb vukû bulmuş ise işbu takarrüb üzerine yalnız mehir ve iddet lazım ve neseb ve hürmet-i musâhere sabit olur. Fakat nafaka ve tevârus gibi ahkâm sabit olmaz.

Madde 77. Âle'l-ıtlak nikâh-ı bâtlı ve fâsidde tarafeynin zevciyyet üzere bekâları memnûdur. Müfâratat etmedikleri sûretde bi'l-muhâkeme beynleri tefrik olunur.

FASL-I SÂNÎ
ÎSEVİLERE MÜTEALLİK NİKÂHIN AHKÂMINA
MÜTEDÂİRDİR

Madde 78. Nikâh-ı fâsidi feshile tarafeyni tefrika hü-
küm için davâ şarttır. Bu babda hakk-ı davâ münhasıran
zevceyne aid olup sebab-i fesâda ittılâ' tarihinden itibaren
bir sene mürûrunda sakıt olur.

Madde 79. 64'üncü madde mücebince bâtl olan nikâh
sebeb-i butlan bilinmeyerek akdedilmiş ise ondan müte-
vellid çocuk meşru' addedilir.

BÂB-I SÂDİS
FASL-I EVVEL
MEHİR HAKKINDADIR

Madde 80. Mehir ya mehr-i müsemmâdır ki tarafeynin az veya çok tesmiye ettikleri maldır. Veya mehr-i misildir ki zevcenin babası tarafından ve olmadığı takdirde beldesi ahâlisinden akran ve emsali kadınların mehridir.

Madde 81. Mehr-i müsemmânın tamamen veya kısmen ta'cil veya te'cili caizdir.

Madde 82. Mehr-i müeccelde bir müddet ta'yin edilmiş ise hulûlundan evvel mutâlebeye zevcenin hakkı yoktur. Velev ki talâk vukû bulmuş olsun. Âmma zevcenin vefâtıyla ecel sakıt olur. Müddet ta'yin edilmemiş ise talâk veya zevceynden birinin vefatı vukûuna kadar müeccel addolunur.

Madde 83. Âkd-i sahihde mehir tesmiye edildiği takdirde ehad-ı tarafeynin vefâtı veya ictimâ-i sahihden sonra talak vukûu ile mehr-i müsemma tamamen lazım gelir. Âmma ictimâ-i sahihden evvel talak vukû bulursa mehr-i müsemmânın nısfı ve adem-i kefâet dolayısıyla velîsinin zevceyi tefrik ettirmesi gibi bir sûretle zevce tarafından iftirak vukû bulursa tamamı sâkıt olur.

Madde 84. Âkd-i sahihde mehir tesmiye edilmediği veya edilip de ehad-ı tarafeynin vefâtı veya ictimâ-i sahih-

den sonra talâk vukûu ile mehr-i misil lâzım olur. Âmma ictimâ-ı sahihden evvel talâk vukû bulursa mut'a lâzım gelir.

Mut'a mehr-i mislin nısfını tecavüz etmemek üzere örf ve âdete göre tayin edilir.

Madde 85. Âkd-i fâsidde tekârrubdan sonra iftirak vukûunda eğer mehir tesmiye edilmiş ise mehr-i müsem-mâ ile mehr-i misilden ekalli ve tesmiye edilmemiş veya fâsiden tesmiye edilmiş ise bâliğan ma belağ mehr-i misil lazım gelir. Âmma takarrubdan evvel iftirak vuku bulursa asla mehir lazım gelmez.

Madde 86. Tesmiye-i mehirde ihtilâf olunup da tesmiye sabit olmadığı takdirde mehr-i misil lâzım gelir. Şu kadar ki tesmiyeyi iddia eden taraf zevce ise mehir onun iddia ettiği miktarı tecavüz etmez. Zevc ise onun iddia ettiği miktardan dûn olmaz.

Madde 87. Mehr-i müsem-mânın miktarında ihtilaf olunup da zevc mehir olması müteâref olan bir şey iddia ettiği halde söz onundur.

Madde 88. Bir kimse maraz-ı mevtinde tezevvüc eylediği sûrette mehr-i müsem-mâ zevcenin mehr-i misline müsâvi ise zevce onu terikesinden ahzeder. Ziyade ise fazlası hakkında vasiyyet hükmü cereyan eder.

Madde 89. Mehir menkûhenin malı olup onunla cihaz yapmağa cebr olunamaz.

Madde 90. Bir kızını tezvic veya teslim için ebeveyn veya akrabasının zevciden akçe ve eşya-yı sâire almaları memnûdur.

Madde 91. İşbu fasıl ahkâmı gayr-i müslimler hakkında câri değildir.

FASL-I SÂNÎ

NAFAKA HAKKINDADIR

Madde 92. Nafaka zevceynin muayyen bir şey üzerine terâzisi veya hâkimin kazâsı ile lâzımü'l-edâ olur. Ve bu sûretle takdir edilen nafaka es'ârın tağayyürü veya usr ve yüsr itibarıyla ahvâl-i zevceynin tebeddülü veya kadr-ı kifâyeden dûn veya efzûn takdir edilmiş olduğunun tahakkuku üzerine tezyîd veya tenkîs edilebilir.

Madde 93. Nafaka ta'cil ile muaccel olur. Ve zevce tarafından ba'de'l-istifâ yedinde aynen mevcut iken vefât veya talâk vukû bulsa istirdad olunamaz.

Madde 94. Zevce, hâzır zevcesini infaktan imtinâ edip zevce nafaka talep ederse hâkim yevm-i talebden itibaren tarafeynin haline göre nafaka takdir eder. Ve ta'yin edeceği müddetler için peşin verilmesini emreyleyler.

Madde 95. Takdir ve ta'cilden evvel mürûr eden müddetin nafakası sâkit olur.

Madde 96. Zevce, zevcesini infaktan âciz kalıb da zevce nafaka talep ederse hâkim zevce zimmetinde deyn olmak üzere yevm-i talebten itibaren nafaka takdir eder. Ve zevce namına istidâne etmesi için zevceye izin verir.

Madde 97. Zevce zevcesini bilâ nafaka terk ile ihtifa yahut müddet-i sefer baid veya daha karîb bir mahalle giderek tağayyüb eder veya mefkûd olursa hâkim zevcenin

zevciyyet hakkında ikâme edeceği beyyine üzerine zevcin nafaka terk etmediğine ve el-an nâşize ve iddeti geçmiş mutallaka olmadığına zevceyi tahlif ettikten sonra yevm-i talebten îtibaren nafaka takdir eder. Ve lede'l-hâce zevc namına istidâne etmesi için zevceye izin verir.

Madde 98. Mu'sire olan zevcenin mevâdd-ı sâbika mûcebince hâkim tarafından istidâneye me'zun kılındığı yerlerde zâtu'z-zevc olmadığı takdirde nafakası kime aid ise inde't-taleb onun zevceye ikraz etmesi lâzım gelir. Ve ileride yalnız zevc'e hakk-ı rucûu olur. Amma zevce ecnebîden istidâne etmiş ise dâin dilerse zevceden dilerse zevceden mutâlebe eder.

Madde 99. Zevc-i ğâibin başkası yedinde veya zimmetinde malı bulunur ve müstevda' veya medyûn kendi yedinde veya zimmetinde mal olduğunu ve zevciyyeti ikrar eder veya inkârı halinde husûsat-ı mezkûreyi zevce bi'l-beyyine isbât eyler ise hâkim zevcin kendisine nafaka terk etmediğine ve el-ân nâşize ve iddeti geçmiş mutallaka olmadığına dâir zevceyi tahlif ettikten sonra o maldan veya semeninden verilmek üzere yevm-i talebden îtibaren nafaka takdir eder.

Madde 100. Kazâen veya rızâen takdir edilen nafakadan müterâkim miktar talâk veya ehad-ı zevceynin vefâtı ile sakıt olmaz. Âmma hâkimin emriyle istidâne edilmiş olmayan miktarda nüşûz ile sâkıt olur.

Madde 101. Zevce bir sebab-i meşrû olmaksızın zevcinin hânesini terk edip gider veya hâne kendisinin olup da

başka bir hâneye naklini talep etmezden mukaddem zevcini duhûldan men eyler ise işbu nüşûzun devamı müddetince nafaka sâkıt olur.

KİTÂB-I SÂNÎ

MÜFÂRAKÂT HAKKINDADIR

BÂB-I EVVEL
FASL-I EVVEL
AHKÂM-I UMÛMİYYE

Madde 102. Talâkın ehli mükellef olan zevcdir.

Madde 103. Talâkın mahalli nikâh-ı sahih ile menkûhe veya mu'tedde olan kadındır. Nikâhı feshedilen zevce-i mu'tedde mahalli talâk olmaz.

Madde 104. Sarhoşun talâkı mûteber değildir.

Madde 105. İkrâh ile vukû bulan talâk mûteber değildir.

Madde 106. Talâkın şarta ta'liki sahihtir.

Madde 107. Talâkın zaman-ı müstakbele izâfesi sahihtir.

Madde 108. Zevc, zevcesi hakkında üç talâka maliktir.

Madde 109. Talâk elfâz-ı sariha ile vâki olur. Müteâref olan elfâz-ı kineviyye dahi sarih hükmündedir. Âmma müteâref olmayan elfâz-ı kineviyye ile talâkın vukûu ancak zevcin niyyetine mütevakkıftır. Zevcin talâka niyyet edip etmediği hakkında tarafeyn ihtilâf etseler zevc yemi-niyle tasdik olunur.

Madde 110. Zevcesini tatlık eden zevc keyfiyeti hâki-me beyan etmeğe mecburdur.

FASL-I SÂNÎ

TALAK-I RİC'Î VE BÂİN HAKKINDADIR

Madde 111. Bir kimse nikâh-ı sahîh ile menkûhesini takarrubdan sonra lafz-ı sarîh ile tatlîk etse talak-ı ric'î vâki olur.

Madde 112. Talâk-ı ric'î fi'l-hal zevciyyeti izale etmez. İddet içinde zevcin zevcesine kavlen veya fi'len hakk-ı rucûu vardır. Bu hak iskât ile sâkıt olmaz.

Madde 113. Zevc iddet içinde rucû ederse henüz mevcut olan nikâhı idâme etmiş olur. Bu hususta kadının rızası istihsale muhtaç olmaz ve mehr-i cedîd lâzım gelmez.

Madde 114. Şarta ta'lik ve zaman-ı müstakbele izâfe olunan rucû sahîh değildir.

Madde 115. Birinci talâk-ı ric'îden sonra rucû sahîh olduğu gibi ikinci talâk-ı ric'îden sonra dahi sahihtir. Âmma üçüncü talâk-ı ric'î ile beynûnet-i kat'iyeye hâsıl olur.

Madde 116. Bir kimse nikâh-ı sahîh ile menkûhesini takarrubdan evvel tatlîk ederse talâk-ı bâin vâki olur. Ve keza beynûnet ifâde eden elfaz ile veya bir ıvaza mukarin olarak tatlîk ederse talâk-ı bâin vâki olur.

Madde 117. Talâk-ı bâin fi'l-hâl zevciyyeti izâle eder. Şu kadar ki bir veya iki talâk-ı bâin tecdîd-i nikâha mani olmaz. Âmma üç talâktan sonra beynûnet-i kat'iyeye hâsıl olur.

Madde 118. Beynûnet-i kat'iyeye zevcenin iddeti mürûr ettikten sonra maksad-ı tahlîl ile olmayarak zevc-i âhara varıp ba'de't-takarrub anda iftirakı ve iddetinin mürûru ile zail olur.

FASL-I SÂLİS

HIYAR-I TEFRÎK HAKKINDADIR

Madde 119. Mani-i takarrub uyûbdan sâlim olan kadın zevcinin böyle bir illet ile malûl olduğuna muttalî oldukta hâkime bi'l-müracaa tefrîkini talep edebilir. Ama kendinde böyle bir ayıp bulunan kadınının talebi mesmû olmaz. Şu kadar ki takarrûb edilmiş olan zevcenin zevcde hâdis olan bu kabil ayıp sebebiyle hakk-ı hıyarı yoktur.

Madde 120. Kable'n-nikâh zevcinin unnetten mâada mani-i takarrub aybına muttali veya ba'de'n-nikâh herhangi bir ayba razı olan zevcenin hakk-ı hıyarı sâkıt olur. Fakat kable'n-nikâh unnete ittıla, hakk-ı hıyarı iskât etmez.

Madde 121. Zevce mevadd-ı sâbıkada muharrer olduğu üzre hâkime müracaat ettikte nazar olunur: Eğer illet kabil-i zevâl değilse hâkim derhal beynlerini tefrika hükmeder. Ve eğer kâbil-i zevâl ise hâkim zaman-ı mürâfaadan ve şayet marîz ise vakt-i ifâkatından îtibaren bir sene müddetle te'cil eyler. Esnâ-yı te'cilde zevc veya zevce az çok bir müddet takarrûbe mani olacak derecede hasta olur veya zevce gaybûbet ederse bu sûretle geçen müddet hisaba idhal edilmez. Lakin zevcin gaybûbeti ve zevcenin eyyâm-ı hayzı hisaba idhal edilir. Bu müddet zarfında illet zâil olmadığı ve zevc talâka razı olmayıp zevce dahi talebinde musırr olduğu halde hâkim tefrika hükmeder. Mürafâanın gerek bidâyet ve gerek nihayetinde zevc ta-

karrubunu iddia eylediği takdirde zevce seyyib ise söz maa'l-yemin zevcindir. Bâkir ise söz bilâ yemin zevcenindir.

Madde 122. Cüzzam ve baras ve illet-i zühreviyye gibi bilâ zarar birlikte ikamet mümkün olmayan illetlerden birinin zevcede vucuduna ba'de'n-nikah muttali olur veya muahharan böyle bir illet tahaddüs ederse zevce hakime bi'l-müracaa tefrikini talep edebilir.

İllet-i vâkıanın zevâli ümid olunursa hâkim tefrîki bir sene te'cil eder. Bu müddet zarfında zâil olmadığı ve zevc talâka razı olmayıp zevce dahi talebinde musırr olduğu takdirde hâkim tefrika hükmeyleyler. Âmma kör veya topal olmak gibi uyûbdan birinin zevcede bulunması tefrîki mûcib olmaz.

Madde 123. Âkd-i nikâhtan sonra zevc tecennün edip de zevce hâkime bi'l-müracaa tefrîkini talep etse hâkim tefrîki bir sene müddetle te'cil eyler. Bu müddet zarfında cinnet zâil olmadığı ve zevce musırr bulunduğu halde tefrika hükmeyleyler.

Madde 124. Muhayyer olduğu yerlerde zevcenin hıyarı fevrî değildir. Dâvâyı bir müddet te'hîr veya ikâme-i dâvâdan sonra bir müddet terk edebilir.

Madde 125. Mevadd-ı sâbıkaya tevfikân tefrîkten sonra tarafeyn tecdîd-i akd ederlerse ikinci tezevvüde zevcenin hakk-ı hıyarı yoktur.

Madde 126. Bir kadının zevci ihtifa ve yahud müddet-i

sefer veya daha karîb bir mahalle giderek teğayyüb edip veya mefkûd olup nafaka tahsili müteazzir olur ve zevcesi tefriki taleb ederse hâkim tahkikat-ı lâzıma icrasından sonra beynlerini tefrîka hükmeder.

Madde 127. Nafaka cinsinden mal terk ettiği halde teğayyüb eden bir kimsenin zevcesi hâkime bi'l-müracaa tefrîkini talep etse hâkim o kimse hakkında icra-yı tahkikat eder. Nerede olduğuna ve hayat ve mematına dair haber alınmasından ye's hasıl olur ise ye's tarihinden itibaren dört sene te'cil eyler. İşbu müddet zarfında haber alınmadığı ve zevce talebinde musırr bulunduğu halde tarafeyni tefrîk eder. Eğer zevc muharebede gaybûbet etmiş ise hâkim tarafeyn-i muharibeynin ve üseranın yerlerine avdetinden itibaren bir sene mürûr eyledikten sonra tefrîka hükmeder. Her iki halde zevce hüküm tarihinden itibaren iddet-i vefât bekler.

Madde 128. Mevadd-ı sâbıka mûcebinece tefrîkına hükmolunan kadın âhar bir şahıs ile tezevvüç ettikten sonra zevc-i evvelin zuhûru nikâh-ı ahîrin infisâhını mûcib olmaz.

Madde 129. Vefâtına hükmolunan kimsenin zevcesi âhar bir şahısla tezevvüç ettikten sonra zevc-i evvelin hayatı tahakkuk etse nikâh-ı sâni münfesihtir olur.

Madde 130. Zevceyn beyninde niza' ve şikak zuhur edip de tarafeynden biri hâkime müracaat ederse hâkim tarafeyn ailelerinden birer hakem tayin eder. Bir veya iki taraf ailesinden hakem tayin olunacak kimse bulunamaz

veya bulunup da hakem olacak evsafı hâiz olmazsa hariçten münasiplerini tayin eyler. Bu sûretle teşekkül eden aile meclisi tarafeynin ifâdât ve müdâfaâtını tedkîk ile beynlerini ıslâha çalışır. Kabil olmadığı sûretde kusur zevcede ise beynlerini tefrik eder. Ve zevcede ise mehrin tamamı veya bir kısmı üzerine muhâlaa eyler. Hakemler ittifak edemezler ise hâkim evsaf-ı lâzıme hâiz diğer bir heyet-i hâkemiyye veya tarafeyne karabeti olmayan üçüncü bir hakem tayin eyler. Hakemlerin verecekleri hüküm kat'î ve nâ-kâbil-i îtirazdır.

Madde 131. Mevadd-ı sâlife mûcebince tefrika dair sâdır olan hüküm talâk-ı bâini tazammun eder ve keyfiyyet ale'l-usul tescil edilir.

BÂB-I SÂNÎ

İSEVİLERİN MÜFÂRAKÂTI BEYANINDADIR

Madde 132. Esbâb-ı âtiyeden birinin tahakkukunda tarafeynden biri hâkime müracaatla müfârakatını talep edebilir:

Evvelen: Zevceynden birinin fi'l-i zinayı irtikâbı. Şu kadar ki müfârakat dâvâsı fi'l-i zinaya ıttıla tarihinden îtibaren bir sene ve vukûu tarihinden îtibaren beş sene mürûruyla sâkıt olur.

Sâniyen: Hayat-ı zevceynin devamını müteazzir kılcak sûretde zevceynden birine arız olan cinnetin üç sene zarfında zâil olmaması.

Sâlisen: Cerâim-i âdiyeden dolayı zevceynden birinin beş seneden fazla ceza ile mahkûm olması.

Râbian: Zevceynden biri müddet-i sefer baîd bir mahalde bulunub da beş sene müddetle hayat ve mematından malûmat alınamaması.

Hâmisen: Zevceynden biri diğeri beş seneden fazla müddet terk etmesi.

Sâdisen: Zevceynden biri kable'n-nikâh frengi ve sar'a ile mâlûl olub da diğeri ba'de'l-izdivac muttali olması.

Sâbian: Zevceynden biri diğeri hayatını tehlikeye ilka edecek ef'ale mücâsereti. Bu sûrette hakk-ı dâvâ tarih-i vak'adan îtibaren beş sene mürûrunda sâkıt olur.

Madde 133. Müfârakata sebebiyyet veren taraf üç seneyi tecavüz etmemek üzere yeni bir nikâh akdinden men olunabilir. Eğer her iki taraf sebebiyyet vermiş ise her ikisi men olunabilir.

Madde 134. Müfârakatı mûcib esbabdan birine istinaden zevceynden biri nikâh ve ahkâmı bâki kalmak üzere ayrı yaşamalarını talep ederse tahakkuk halinde ol vechile yaşamalarına hükmolunabilir. Şu kadar var ki diğer taraf müfârakat talebinde ısrar ederse müfârakatına hükmolunur. Ayrı yaşamalarına hükmolunan zevceynden herhangi biri hükmi-vâkıa istinaden müfârakat talep edebilir.

Madde 135. Esbâb-ı müfârakattan olan bir fi'l-in afvı o fi'l-den mütevellid hakk-ı dâvâyı iskât eder.

Madde 136. Müfârakat dâvâsı vukûunda mahkemece evvel emirde tarafeyn ailelerinden muntahap birer muslih veya rüesâ-yı rûhâniyye mârifetiyle ıslah-ı beyne tevessül olunur. Islah-ı beyn mümkün olmadığı sûrette dâvâ-yı vakâ ale'l-usul rü'yet ve fasledilir.

Madde 137. Hükümün tarih-i sudûrundan itibaren üç mah zarfında rüesâ-yı rûhâniyyeye müracaatla nikâhın feshine müteallik merasim-i diniyyenin icrasına tevessül olunabilir. Bu sûretle müddet-i mezkûre zarfında hükmi-vakî infaz olunmaz. Mehl-i mezbûrun inkızası üzerine nihayet yirmi gün zarfında mahkûmun leh tarafından hükmi-vâkiin infazını talep lâzım eden olup aksi takdirde hüküm keen lem yekün olur.

Madde 138. Talâkın zevc tarafından izn-i hâkime tâliki halinde mevadd-ı sâlife ahkâmı mûsevîlerde dahi câri olur. Zevcenin esbâb-ı mezkûreden dolayı tefrîkini talebe hakkı vardır.

BÂB-I SÂLİS
FASL-I EVVEL
İDDET HAKKINDADIR

Madde 139. Âkd-i sahih ile menkûhe olup ictimadan sonra zevcinden talâk veya fesh ve tefrîk ile iftirak eden ve hâmil ve sinn-i iyase vasıl olmayan kadınların müddet-i iddeti üç hayz-ı kâmilidir. Şu kadar ki üç ay mürûrundan mukaddem iddetinin inkızasını iddia eylerse kabul olunmaz.

Madde 140. Mu'tedde zikrolunan müddet zarfında hiç bir hayız görmediği ve yahud bir veya iki hayız gördükten sonra munkatı' olduğu takdirde eğer sinn-i iyase vasıl olmuşsa vusûl tarihinden itibaren üç ay, olmamış ise iddetin lüzumu zamanından îtibaren dokuz ay iddet bekler.

Madde 141. Akd-i sahih ile menkûhe olup ictimadan sonra zevcinden talâk veya fesh ile ayrılan ve sinn-i iyase vasıl olan kadınların müddet-i iddeti üç aydır.

Madde 142. Mevadd-ı sâbıkanın ahkâmı nikâh-ı fâsid ile takarrub edilmiş iken tefrîk olunan veya zevci vefât eden kadınlarda dahi cârîdir.

Madde 143. Hâmil olanlardan mâadâ zevci vefât eden ve nikâh-ı sahih ile menkûhe olan kadınların ictima vukû bulsun veya bulmasın dört ay on gün iddet beklemesi lâzım gelir.

Madde 144. Nikâh-ı sâhîh ile menkûhe olup hâmil iken talâk veya fesh ile iftirak eden veya zevci vefât eyleyen kadının hamlini vaz' edinceye değin beklemek lâzım gelir. Sıkt vâkî oldukta eğer müstebînü'l-hılka ise vaz-ı haml gibidir, değil ise ânınla iddet münkazi olmayıb mevadd-ı sâbıkada muharrer ahkâma tevfiikan muâmele edilir.

İşbu fıkraların hükmü nikâh-ı fâsid ile menkûhe olub da tefrîk edilen veya zevci vefât eden hâmil kadınlar hakkında dahi cârîdir.

Madde 145. Mevadd-ı sâbıkada muharrer iddetin mebdei talâk veya feshin vukûu veya zevcin vefâtıdır. Velev ki zevce bu hallere muttalî' olmasın.

Madde 146. Âkd-i sâhîh veya fâsidde ictima veya takarrub ile teekküdden evvel talâk veya fesh vukû bulursa iddet lazımlı gelmez.

Madde 147. Bir mu'teddenin zevci vefât etse talâk-ı ric'ide iddet-i talâk münhedim olur. Ve yeniden iddet-i vefât beklemesi lâzım gelir. Âmma talâk-ı bâinde lâzım gelmeyip iddet-i talâkı ikmal eder.

Maddet 148. Müsevîlerde ale'l-ıtlak akd-i sahîh veya fâsidde talâk veya fesh veya zevcin vefâtı vukûunda iddet lâzım gelir. Müddet-i iddet doksan bir gündür. Şu kadar ki hâmil veya zat-ı veled olan kadının iddeti çocuğu iki yaşını ikmal edinceye kadar imtidad eyler. Çocuğun vefâtı halinde iddet tarih-i vefâttan îtibaren doksan bir gündür.

Madde 149. İsevîlerde müddet-i iddet ale'l-ıtlak firkat-ten îtibaren bir senedir. Meğer ki vaz'-ı haml etmiş ola.

FASL-I SÂNÎ

MU'TEDDENİN NAFAKASI HAKKINDADIR

Madde 150. Mu'teddenin nafakası zevci üzerine lâzım olur.

Madde 151. Nâşize olduğu halde tatlık olunan kadına nafaka-i iddet lâzım gelmez.

Madde 152. Zevci vefât eden kadın için nafaka-i iddet lâzım olmaz. Gerek hâmil olsun ve gerek olmasın.

Madde 153. Kazâen veya rızaen nafaka takdir edilmeksizin müddet-i iddet münkazi olsa nafaka sâkıt olur.

Madde 154. Nafaka-yı mukaddereden müterâkim miktar ehad-ı zevceynin vefâtıyla sâkıt olmaz.

MEVÂDD-I ŞETTÂ

Madde 155. İşbu karanâmede gayr-ı müslimler hakkında istisnâen beyan olunan ahkâma muhalif olmayan mevadd sarâhat-ı mahsûsa olmadıkça onlar hakkında dahi cârîdir.

Madde 156. Rûesâ-yı rûhâniyyenin akd ve fesh-i nikâh ile müstetbiâtından nafaka-i zevcât, dırahoma ve cihaz hakkında hakk-ı kazâları mülğadır.

Madde 157. İşbu kararnâmenin icrâsına adliye nâzırı me'murdur.

Meclis-i umûmiyyenin ictimanda kânûniyyeti teklif olunmak üzere işbu kararnâmenin mevki-i tatbika vaz'ını irâde eyledim.

1 Muharrem 1336 / 25 Teşrîn-i Evvel 1333

Mehmet Reşâd

Âdliye Nâzırı Mehmet Talât

Sadrazam Halil

MÜNÂKEHÂT VE MÜFÂRÂKÂT
KÂRÂRNÂMESİ
ESBÂB-I MÛCİBE LÂYİHÂSİ

Mecellelenin hukuk-ı âileye müteallik ahkâmı ihtiva etmesi cihetiyle memleketimizde bu hususta anâsır-ı muhtelifeden her birinin müdevven olmayan kendi ahkâm-ı mezhebiyyelerinin tatbiki ve işbu ahkâm-ı mezhebiyyeye hükkâm-ı şer'in vukûf ve malûmatı olmadığından nikâh ve fesh-i nikâh ile müstetbiâtından olan nafaka-yı zevcât mesâilinde gayr-i mülimler rüesâ-yı rûhâniyyesine hakk-ı kazâ bahşolunmasını îcâb etmiştir. Hukuk-ı saltanattan bir cüz olan hakk-ı kazânın hükümetin ciddi bir teftişine tabi olmayan ve mehâkim-i umumiyye gibi efrâda te'minat-bahş olacak usul ve kavâid ile techiz edilmemiş bulunan hey'âta tevdi hususunun ne derece mehâzîri istilzam ettiği muhtâc-ı izah değildir. Tâbi oldukları ahkâmın sabit ve cümlece malum kavâide istinad etmemesi itibariyle efrâd-ı gayr-ı müslime münâkehât ve müfârakât ve nafaka-yı zevcâta müteallik davalarında indî ve keyfî mahkûmiyetler karşısında bulunmak tehlikesine mâruz olmaları ve mehâkim-i şer'iyye muâmelatının mehâkim-i saire ve chile teminat-ı matlûbeyi ihtiva eylemesine rağmen medar-ı hüküm olacak mesele-yi şer'iyyeyi kütüb-i fıkhiyyeden istinbat ve istihrac ve müftâ bih olan müteaddid akvâl-ı fukahadan birini diğerine tercih için muketezâ olan ihtisas ve fazl u irfanın bütün hükkâmı vucûdunu temin

etmek müşkil ve hele ashab-ı mesâlih indinde hükme esas olacak meselenin evelce keşf ve tahmini büsbütün bir emr-i düşvâr bulunması sebebiyle efrâd-ı müslime içinde gayr-i müslimler gibi hukûk-ı âile mebâhisinin kanun şeklinde tedvini bir gün bile tehiri câiz olmayan bir ihtiyac-ı mübremdir. Gerek müslim ve gerek gayr-ı müslim bi'l-umum Osmanlılara âmm ve şâmil olacak bir sûretle ve sırf memleket ve milletle asrın ihtiyacını nazar-ı îtibara alarak tedvîn-i kanun kazıyyesi bu hususta en evvel nazar-ı dikkati câlip bir tarik olarak düşünülebilirse de şu sûret ne müslimlerin ne de gayr-i müslimlerin ve ne de maslahatın îcâbâtına tevâfuk etmez. Asırlardan beri aile umûrunu ahkâm-ı diniyyeye tevfiik eden bir kavmin bütün an'anâtını bir anda ve hiç bir usûl-i tedric ve istifaya riayet etmeksizin tebdîl etmek kanunî her türlü nüfûz-ı maneviyyeden mahrûm ve kabiliyyet-i tatbikiyyesini pek esaslı bir sûretde rahnadâr eder. Hususiyle mezahib-i muhtelifeye mensub olan fukaha akvalında ihtiyac-ı asra tevafuk edenleri bulmak mümkün ve şu sûretle müslimler için îcâbât-ı medeniyyeye müstenid olan kanûn-ı esâsât-ı fikhıyyeye istinâd ettirmek sehl olduğundan gayr-i müslimler hakkında da anların ahkâm-ı mezhebiyyesinden kavaid-i lâzıme isihrac ve telfik ile müşterek mesâilin cümleye âmm ve şâmil olacak bir sûretde tedvini ve müslümanlar hakkında yazılacak kavâid-i umumiyyeden ahkâm-ı mezhebiyyelerine adem-i tevafuku zâhir olanların gayr-i müslimlere şâmil olmayacağına ve istisnâen müslim olmayanlara mahsus olarak lâzımü't-tatbik olan mesâili ayrı ayrı zikr ve tas-

hih etmek sûretiyle anların akaid-i dîniyelerine riâyet ve tâdâd olunan bütün mahzûrların ber-teraf edilmesi kabil olduğundan tertib olunan lâyiha-i kanûniyyede bu esas tâkib edilmiş ve gayr-i müslimlerin ahkâmını cem ve tertib ve tanzim hususunda da müslim olmayan erbâb-ı ihtisâsın mâlûmatlarından istifade edilmiştir.

Nikâh akdi ve münâkehât ve müfârakâta aid münâzeâtın merci ve sûret-i halli hakkında kabul edilen şeklin mahiyeti ile ihtiyâcât-ı hazıra ve mezhebiyyeye derece-i muvafakatı îzah için biraz tarihten istiâneye lüzum vardır.

Aile teşkilatı insanlar için o kadar tabii bir ihtiyaçtır ki tarihin en eski zamanlarına bile ircâ-ı nazar edilse bu hususta mektup ve gayr-ı mektup adetlere veya kanunlara tesâdüf olunabilir. Ve bir milletin seciyye-i ilm u irfanını sâha-yı medeniyette işgal ettiği mevkiî teşkilat-ı ailesini tetebbu ve tedkik ile temyiz ve tâyîn etmek pek mümkündür. İşbu teşkilâtın rûh-i millette işgal ettiği mevki-i mühim sebebiyledir ki her şeyden ziyade hukûk-ı âile mesâilinde bütün milletler fevkalâde muhafazakârlık etmeye ve bu bâbtaki müessesât-ı milliye veya mezhebiyyesini tebdilde son derece dikkat ve îtina sarf etmeğe mecburdurlar. Akd-i nikâh hususunda garb milletlerinin ekseriyyet-i azîmesinde nikâh-ı mezhebiyye halen verilmekte olan mevki-i kânûnî bu mülâhazâtın neticesidir. En eski Roma hukûku tedkik edilirse görülür ki ilk Romalılar beyninde akd-i nikâh için birisi mezhebî, diğeri millî ve medenî olmak üzere iki nevi merâsim mevcud idi. İşbu merâsimden

hiçbirine riayet etmeksizin akdolunan nikâhların üzerine ibtidâları hiçbir netice-i hukûkiyye terettüb etmez iken mürûr-ı zaman ile merasim-i nikâhiye münhasıran zevce üzerinde nüfûz ve velayet-i zevci tevliid şerâitinden ad-dolunmuş ve merasim ve eşkâl-ı mezkûreye riayet olunmadan akdolunan nikâhlar bizatihi meşru addedilmiştir. Bu esaslı tebeddülât saikasıyladır ki nikâhı inde'l-iktiza huzur-i hâkimde isbat etmek kesb-i müşkilat ettiğinden Romalılar inkârı sehl olmayan bir hüccet elde etmek için akd-i nikâh esnâsında keyfiyyeti tahrîrî bir vesikaya rabt etmeği îtiyad etmiş idiler. Mürûr-ı zaman ile ve husûsuy-la Roma İmparatorluğu arazisinin barbarlar tarafından işgalinden sonra beyyine-i tahrîrîyye ihzârı usûlü de muhafaza edilmediğinden her vakit şayan-ı itimad olmayan beyyine-i şahsiyye ile tahkim-i halden başka esbâb-ı subûtiyye tedarik olunamamakta idi. Bu devirlerde sırf rıza-yı tarafeyn ile in'ikad etmekte olan münâkehâtın usûl-i akd ve icrasında ilk zuhuru sıralarında bir tebeddül îka etmemiş olan hıristiyanlık bilahere iktisab ettiği nüfûz ve tevessu'dan istifâde ederek kilisenin münâkehât akdinde müdahalesini hükümetlere tervic ve kabul ettirmeğe muvaffak oldu. Kilise tarafından ittihaz edilen işbu yeni usûle göre hîn-i akidde bir reis-i rûhâniyyenin huzuru meşrut ise de rahibin bi'l-fi'l akdi icra etmesi lâzım eden değıl idi. Tarafeyn yine kendi iradeleriyle nikâhı akdedecekler ve râhib yalnız bir şahid-i resmî sıfatıyla esna-yı akidde hâzır bulunacak idi. Fakat tatbikatta ruhban vazifelerini tecavüz ile rıza-yı tarafeyni tedkik ettikten sonra kilise nâ-

mına akdi bizzat icraya tevessül ettiler ve şu sûretle efkâr-ı umûmiyyede nikâh rabitasının ancak kilise tarafından ihdas olunabileceği zannını tevlid eylediler. Hatta herhangi bir sebep ile icra-yı akidden imtina eden rahibin esnâ-yı nikâhda huzûr, ketebe-i adl ve şuhûd huzurunda resmen tahakkuk ettirilmek sûretiyle doğruca tarafeyn beyinde in'ikâd eden nikâhların meşrû addolunup olunmayacağına dair garbta bir çok zamanlar temâdî eden münâkaşât kilise nüfûzunun derecesine göre mehâkimce muhtelif içtihadâta meydan açmış idi. Bütün bu tezebzübleri ber-taraf etmek için garb hükûmât-ı hâzırası kanunlarına bu bâbda ahkâm-ı vâdiha dercine mecbur olmuşlardır. Bu babdaki ahkâm-ı kanûniyye tedkîk edilirse görülür ki kanûn-i medenîsi mevcut olan milel-i ğarbiyyede ya münhasıran nikâh-ı medenî nikâh-ı kânûnî olarak kabul edilmiş ve nikâh-ı mezhebî men olunmakla beraber kânûnen nikâh-ı mezhebîye hiçbir mevki verilmemiştir. Ve yahud hem medenî hem mezhebî nikâhın ahkâmı kanûn-î medenîye derc ile tarafeyn bunlardan herhangiisine tevffikan nikâhını icra ettirmekte serbest bırakılmış şu kadar ki, akdi nikâhın defâtir-i mahsûsasına tescili usûlu takip edilmiştir. Veya münhasıran nikâh-ı mezhebî kabul edilmekle beraber emr-i tescil kavâid-i mazbûta altına alınmıştır. İşbu üçüncü şıkkı kabul edenler bî't-tabî henüz hukûk-ı aile hakkında kanûn-i medenî tedvin etmiş olmayanlardır. Kanûn-i Medenî mizin hukûk-i aile mebahisini işbu lâyiha ile tedvin edince bizce mütevassıt bir usûl takibi en ziyade maslahata muvafık telâkkî olunmak tabiidir. Rıza-yı tara-

feynin akd-i nikâh için kâfi olup olmadığı hakkında milel-i sâire beyninde münâkaşât cereyan etmekte iken dîn-i mübîn-i İslâm bu husuta asla tereddüde mahal bırakmayacak sûrette hall-i mesele ederek rızanın hakimiyetini ilan ettiği ve gayr-i müslimlerden bir kısmında yalnız rüesâ-yı rûhâniyyenin nikâhı akdedebileceği hakkındaki itikâdât-ı şayiaya riayet lâzımeden olmakla beraber asl-ı ahkâm-ı mezhebiyyelerinde râhibin nikâh esnasında huzurundan başka bir şart bulunmadığı ve müsevîler indinde reis-i rûhanîlerin esna-yı nikâhta şerâit-i in'ikaddan addolunacak bir vazifeleri bulunmadığı ve münâkehâtın daima bila beyyine mazmûnuyla amel mümkün olacak kuyûdât ile tesbiti bir emr-i mübrem ve zarûrî olduğu nazar-ı dikate alınarak hâkim veya naibin İslâm ve Musevî münâkehâtında ale'l-ıtlak akidnâme-yi tanzim ve tescil ile tavzifi ve İseviler münâkehâtının hâkimin memur-i mahsusu hâzır olduğu halde rüesa-yı rûhâniyye tarafından akdedilmesi ve şu kadar ki rüesâ-yı rûhâniyyece kânûnen şâyân-ı kabul olmayacak bir surette akd-i nikâhtan imtina olunduğu halde hâkim huzurunda tarafeynin akd-i nikâh etmeleri usûlü kabul edilerek hem muâmelâtın mazbûtiyyeti temin, hem de kavâid-i mezhebiyyeye riayet edilmiştir. Hukuk-i aile kavâidi şekl-i kanûniyyeti iktisab ettikten ve ashâb-ı mesâlih ile hükkâmın bu kavâidi suhûletle tefhîm ve tatbik edebilmeleri esbabı şu sûretle istikmâl edildikten sonra artık rüesâ-yı rûhâniyyece bu hususta evvelce zaruret-i maslahatla kabul edilmiş olan hakk-ı kazânın devamına luzûm kalmayacağı bir emr-i celîdir. Hükûmât-ı

ğarbiyye arasında kânûn-i medenîsini tedvin etmiş olan milletlerde mehâkim-i mezhebiyyeye bu hususta hakk-ı kâza bahşeden mevcûd olmadığı gibi müdevven ahkâma malik olmayan milletlerde bile mehâkim-i mezhebiyyeye bahşedilen hakk-ı kazâ dahi ancak îlâmâtının mehâkim-i mahalliyece tasvîb ve tasdiki şartıyla ve pek mahdûd bir derecede olduğundan evvelce ihtiyac-ı hakîkiyi mütecaviz bir şekilde ittihaz olunan ve hukûk-ı aile kânûnunun tedvini ile mahall-i tatbiki ve faidesi kalmayan usûl-i sâbıkanın muhafazası hukûk-i saltanata îrâs edeceği zarardan başka mehâkimin bahşettiği teminattan bir kısım efrâd-ı milleti yani ğayr-i müslimleri mahrum etmek neticesini intac ederek bu da Kânûn-i Esâsîmizle îlan ettiğimiz müsâvâta ve hükûmet-i Osmâniyyece zaten öteden beri tatbik edilen meslek-i adalet ve meşrûtiyyete münafî olacağından rüesâ-yı rûhâniyyenin bu bâbtaki hakk-ı kazâlarının mülğâ olduğu kânûna derc olunmuş ve rüesâ-yı müşârun ileyhimin esasen ba'demâ lüzûmu kalmayan bu gibi iştigâlâtan kurtarmak sûretiyle vezâif-i dînîyelerine daha fazla hasr-ı mesâi edebilmelerine meydan bırakılmıştır. Lâyihada ahkâm-ı umumiyeye müteallik mevadda mansûs ve mücmeun aleyh bulunan ahkâm-ı şer'iyye ile fetvâhânece mamûlün bih olan sâdât-ı hanefiyyenin akvâl-ı müteberesi esas ittihaz edilmiş olduğu cihetle esbâb-ı mûcibe serdine lüzum görülmediği gibi milel-i ğayr-i müslimeye aid mevadd-ı ahkâmı da el-yevm hahamhâne ve patrikhânelerce mer'î ve müteber ahkâm-ı dînîyye cümlesinden olmakla bunlar hakkında dahi ayrıca esbâb-ı mû-

cibe ityanına lüzum görülmemiştir. Maahâza bazı mesailde gerek fukahâ-yı Hanefiyyeden ve gerek mezahib-i sâire erbabından bazı eâzimin ictihad ve fetvası muâmelât-ı nasa daha mülayim ve ihtiyâcât-ı asra daha muvafık görümlere tercihân lâyihaya derc edildiğinden bunların kâilleri irae edilmekle beraber vech-i tercihlerine müteallik esbâb-ı mûcibe ber-vech-i zîr muhtasaran îrad olunur:

EHLİYYET-İ NİKÂH

İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed hazerâtı, erkek veya kız olsun onbeş yaşına vasil olmuş iken kendisinde âsâr-ı bülûğ zahir olmayan kimsenin gâlib ve şâyia nazaran hükmen baliğ addolunmasına ve icra eyledikleri ukûdun muteber bulunmasına kail oldukları gibi İmam Malik ve İmam Şafiî ve İmam Ahmed hazerâtı da bunu kabul etmişlerdir. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin 986 ve 987. maddeleri müşârün ileyhimin kavline bina olunmuştur. Gerçi onbeş yaşına kadar baliğ olanların ekseriyyet teşkil ettikleri derkâr ise de fiilen baliğ olmayanların yani kuva-yı bedeniyeleri henüz tekâmül eylemeyenleri mücerred ekseriyyete tabi' kılınarak kendilerine tahammül edemeyecekleri hukûk bahşetmek, işbu hukûk mukabilinde vezaife tahammül etmelerini ve bi'n-netice zararını müstelzimidir. Hatta sinn-i bulûğun nihayeti onbeş yaş olmak üzere kabul edildiği halde sağîrin malını îta hususunda istîcal edilmeyip âsâr-ı rüşd ve sedad zuhuruna değin tasarruftan men olunmasına nazaran şer'-i şerif, sığâra hukûk ve vezaif tahmîlinde teenni ile hareket etmektedir. Nikâh ise mala kabil-i kıyas olmayıp cemiyet-i beşeriyyenin eczası olan ailelerin râbıta-i teşkîliyyesidir. Bir aileyi teşkil eden efrad hukûk-ı zevciyyeti ne kadar ziyade takdir ederlerse teşkil edecekleri aile o kadar kuvvetli ve diğer ailelerle merbûtiyyeti o kadar samimi olur. Halbuki mücerred onbeş yaşını ikmal etmiş olmak hasebiyle hükmen baliğ adderek sığâra

hakk-ı izdivac bahşetmek nikâhı layık olduğu ehemmiyetle nazar-ı îtibara almamak demektir.

Bu bâbda en ziyade nazar-ı merhamete alınması lâzım gelen kızlardır. Zevc ile zevcenin aileyi teşkil ve idare hususunda müşterek oldukları derkâr iken erkek çocukların sokakta oyun oynamakla imrâr-ı vakit etmesi mâzûr görüldüğü bir sinde bulunan kız çocuklara cemiyet-i beşeriyyece en büyük bir vazife yani bir ailenin validesi ve müdür-i umûru olmak vazifesi tevdî olunuyor. Henüz teşekkülât-ı bedeniyyesi tekemmül etmemiş olan bir bîcâre kız valide olmakla âsabi ila ahiri'l-ömür perişan oluyor, ilel günâ-gün iktisab ediyor, ondan tevellüd eden çocuk cılız ve pek asabi bir şey olup unsûr-ı İslâm'ın gittikçe tendennîsi esbâbına inzimâm ediyor. Halbuki İbn-i Âbbas (r.a.) hazretleriyle tabileri sinn-i bulûğun 18 olduğuna kail oldukları gibi ecille-i fukahadan bazıları 22 olduğuna kail olmuşlardır. İçlerinde yirmibeş yaşını kabul edenler de vardır. İmam Â'zam (r.a.) hazretleri de İbn-i Âbbas hazretlerine tebean ve ihtiyaten sinn-i bulûğun nihayeti erkekler için tam onsekiz yaş ve kızlar için tam onyedi olmasını kabul ettiğinden memleketimizin en büyük mesaibinden olan işbu ahvale çare-sâz olmak üzere nikâh hususunda müşârun-ileyhimin işbu kavli kabul edilerek beşinci madde de bu esas üzerine tanzim edildi. Baliğ olduğu beyarıyla nefsinin âhara tezvic etmek isteyen mürahikalar hakkında nikâhın lüzûmunda velinin rızasını şart kılan İmam Muhammed (r.a.) hazretlerinin kavli kabul edilerek izdivacına müsade îtası velinin icazetine talîk kılındı. Bundan

başka bi'l-cümle eimme hazeratı tarafından kabul buyrulduğu üzere baliğ olduğu beyanıyla tezevvüc etmek isteyen mürahik ve mürahikanın hali mütehammil olup olmadığı hakkında hâkime hakk-ı takdîr îta edilerek beşinci ve altıncı maddeler bu esaslar üzerine kaleme alındı.

SAĞÎR VE SAĞİRENİN TEZVİCİ

Sağîr ve sağîrenin velileri tarafından cevaz-ı tezvicine eimme-i erbaa (r.a.) hazeratı kail olduklarından şimdiye kadar muamele bu yolda cereyan etmiş ise de zamanımızda ahvâlın tebeddülüne binâen diğer bir usul ittihazına lüzum görülmüştür. Şöyle ki her zamanda ve bilhassa hayat için mücadelenin son derece kesb-i şiddet ettiği şu zamanda çocuklar hakkında ebeveynin ilk vazifesi onları ta'lim ve terbiye ederek işbu alem-i cidalda nâil-i zafer olacak ve muntazam bir aile teşkil edebilecek bir hale getirmekten ibaret iken bizde ebeveyn ale'l-ekser çocuklarının tahsil ve terbiyesini bi'l-küllîye ihmal ederek mücerred mürüvvetlerini görmek veya nâil-i miras kılınmak maksadıyla onları daha beşikte iken nişanlayagelmışlerdir. Netice bîçareler dünyalarını görmeksizin tezvic ve âtiyen felaketlerine düğünlerle vaz'-ı esas edilmiştir. Hiçbir mekteb yüzü görme-yen ve lisânını okuyup yazmaktan kat'-ı nazar, emr-i dine dâir bir kelimeye bile muttalî olmayan bu türlü çocukların teşkil edegeldikleri ailelerden çoğu cenin-i mürde-zâd gibi zifaflarının daha ilk aylarında infisâha mahkûm olmuştur. Memleketimizde ailelerin temelsizliğini mûcib olan esbâbdan biri de budur. Bu türlü nikâhlardan mütevellid dâvâların derecesini anlamak için kütüb-i fıkhiyyede sağîrenin eb ile ced tarafından tezvîci ve eb ile cedden maada evliya tarafından tezvîci ve ikinci sûretde sinn-i bulûğa vasıl olan sağîr ve sağîrenin hıyar-ı bulûğunu keyfiyyet-i isti'mali

hakkındaki ebvâb ve fûsule nazar etmek ve mehâkim-i şer'iyenin sîcillâtını tedkîk eylemek kâfidir. Halbuki İbn-i Şübrüme ve Ebû Bekri'l-Esam (r.a.) hazerâtı sığâr üzerine velâyet ancak onların menfaati maksadına mübtenâ olub kabûl-i teberruat gibi ihtiyac olmayan yerlerde velayet dahi sabit olmayacağına ve onları tezvîc etmekte gerek tab'an, gerek neseb gibi şer'an bir faide mütesavver olmadığı cihetle onların nikâha ihtiyaçları bulunmadığına nazaran sağırlerin kable'l-bûluğ hiç kimse tarafından tezvîci caiz olmadığına kail olmuşlar ve ale'l-husus nikâh muvakkat bir şey olmayıp mâ-dâme'l-hayat devam eden bir akid olduğunu ve eğer velîlerin onlar hakkında icra ettikleri akd-i nikâh muteber olsa ahkâm ve âsarı bulûğdan sonra onların harekâtını tahdid edecek bir muammelede bulunmağa hiç kimsenin salahiyeti olmadığını ilave eylemişlerdir. Müşârun ileyhimanın işbu mütalaâtını asırlardan beri devam eden felâketli tecrübeler te'yid ettiğinden onların re'yi kabul edilerek yedinci madde o yolda tanzim edilmiştir.

KEBİRE'NİN NEFSİNİ TEZVİCİ

Mezheb-i muhtara göre kebîre nefsinı tezvâce kadir olup velînin ancak ahvâl-ı mahdûdede hakk-ı itirazı vardır. Halbuki akd-i nikâhın icrasından sonra teşekkül etmiş bir aileyi velînin itirazı üzerine feshetmekten ise kable'n-nikâh bu türlü avârızın izalesi daha mâkûl ve tarafeynin menfaatına daha muvafıktır. Mezheb-i Maliki'de kebîre nefsinı ahâra tezvíc için müracaat ettikte hâkim komşularından tetkikat icra eder. Velisi mevcut ise keyfiyyetten onu haberdar ederek re'yini sual eyler. Velînin dermeyan edeceği îtirazâtı gayr-i vârid gördüğü taktirde kızın tezvıcı için bir vekil tayin eyler. Fi'l-hakîka velîye bu yolda ihbâr ve re'yi istifsar edilmekle bâlâda muharrer mahzûr ber-taraf olacağından bir kebîrenin ruhsat tâlebiyle hâkime vukû bulacak müracaatı üzerine velîye ihbâr-ı keyfiyyet edilmesi tensîb ve 8. madde bu esas üzerine tanzim edildi.

MECNÛN VE MECNÛNENİN TEZVÎCİ

Mezheb-i Hanefî'de mecnûn ve mecnûnenin velîleri tarafından tezvîcleri tecvîz edilmiş ise de nikâhtan maksat, mücerred bir arzû-yı cismânîyi tatminden ibaret olmayıp onun üzerine nice makâsıd-ı mâddiyye ve mâneviyye terettüb etmektedir. Hâl-i cinnet ise, işbu mâksadı derk ve istihsâle mani olduktan başka cinnetin kabiliyyet-i tevârüsiyyesine nazaran bu illete mübtelâ olanların tezvîcinden cemiyet içinde hayırlı bir netice muntâzar değildir. Halbuki mezheb-i Şafiî'de mecnûn ve mecnûnenin velîleri tarafından tezvîci esas itibarıyla gayr-i caîz olub ancak bir zarûrete mebnî tecvîz edilmektedir. Bu re'y, zamanımızın efkâr-ı hukûkiyye ve ictimaiyesine daha muvafık görülmekle 9. madde bu esas üzere kaleme alınmıştır.

VELİNİN MERÂTİBİ

Mezheb-i muhtara göre velînin meratibinde asabât-dan başka daha birçok akraba ve taallukat ve zevî'l-erham ta'dâd edilmektedir. Halbuki fıkra-i sâbıkada beyan edildiği üzere, işbu layihada İbn-i Şübrüme ve Ebu Bekri'l-Esam (r.a.) hazerâtının re'yine tevfikân sağır ve sağirenin hiç kimse tarafından tezvic edilmemesi kabul edildiği cihetle ve mecnûn ve mecnûnenin bir zarurete müstenid olmadıkça adem-i cevaz-ı tezvîci de esas olarak kabul olunmuş olmakla nikâhta velâyet yalnız kefâet meselesinde hakk-ı îtiraza münhasır kalmıştır. Diğer taraftan İmam Muhammed hazretleri nikâhta velâyeti asabât ile hâkime hasretmiştir. Bedâyi'de beyan edildiğine göre Ebû Yusuf (r.a.) hazretleri de eşher rivayette bu re'ydedir. Hatta İmam-ı Âzam hazretlerinden asâbâttan maâdası için velâyet-i nikâh olmadığı da rivayet edilmektedir. İşbu esbâba binâen merâtib-i velî hakkında 10. madde İmam Muhammed'in re'yine ve mashalat-ı muktezasına göre tanzim edilmiştir.

NİKÂHI MEMNÛ OLÂNLÂR

Mezheb-i muhtarda zina ile dahi hürmet-i müsahere sabit olursa da İmam Şafîî hazretleri sıhriyyet gibi bir nimetin bir fı'î-i memnû üzerine terettüb etmeyeceğine kail olmuştur. Subûtundaki müşkilattan dolayı zinanın esbâb-ı sıhriyyetten addedilmesi aileler beyninde bîsûd bir takım dâvâlar tekevvününe sebebiyyet vereceği derkârdır. Bu mütalaâta binâen zina sıhriyyeti müstelzim esbâb meyanında ta'dâd edilmedi.

İLÂN

Nikâhın îlânı sadr-ı İslâmdan beri bir emr-i mesnûn olup hatta akdin cuma günleri mesâcid-i şerifde icrası mendûbdur. Ve işbu îlân keyfiyeti bi'l-cümle memâlik-i İslâmiyyede ve fakat suver-i muhtelifede icra edilmektedir.

Fî'l-hakika ehemmiyeti derkâr olan nikâhın aleniyyeti, şer'an matlûb ve mültezem olup hatta hîn-i akidde şuhûdun iştirat-ı huzuru bu maksada mebni olduğu gibi, nikâhın kable'l-akd îlânı bu bâbda vucûdu melhûz müddeîleri ve tarafeyn beyninde rada' bulunduğu muttalî bulunanları vaktiyle haberdâr ederek akdin icrasından meydana gelmesi melhûz fenalıkların önünü almak misilli nice mesalihi muhtevî bulunduğundan 33. madde buna hasredildi.

NİKÂHTÂ ELFÂZ-I SÂRİHÂ İSTİMÂLİ

Ulema-yı Hanefiyye hazeratı nikâhın elfâz-ı kineviyye ile de akdini tecvîz etmişlerdir. Halbuki elfâz-ı kineviyyenin hükmü tevakkuf olup hüküm ifade etmesi niyyete veya karîneye mütevakkıftır. Her lisanda akd-i nikâh için elfâz-ı sarîha mevcut olduğundan nikâh gibi bir emr-i mühimde ihtilafât zuhuruna bais olabilecek elfâz-ı kineviyyenin kabulünde bir zaruret yoktur. Diğer taraftan İmam Şafî ve İmam Âhmed b. Hanbel hazeratı nikâhın ancak tenkîh ve tezvîc lafızlarıyla ve elsine-i sâirede dahi bunların makamına kaim olub tarafeyn-i âkideyn ile şahidlerin anlayacakları lafızlar ile münakid olacağını kabul etmişlerdir. Müşârun ileyhimanın re'yi nikâhın her türlü şübehâtta varestede kalmasını te'min ettiğinden 36. madde bu esas üzerine tanzim edildi.

AKİDNÂMENİN TANZİM VE TESCİLİ

Nikâhın nazar-ı şeriatta tarafeynin îcab ve kabuluyla münakid olan ukûd-i sâireden hiçbir farkı yoktur. Hîn-i akidde şuhûdun lüzûm-ı huzûru ve emr-i îlânın icrası da mücerred akdi tevsik etmek ve tarafeyni töhmet-i zinadan masûn bulundurmak maksadına mebnûdir. Bu cihetle akd-i nikâhın yalnız iki şahidin huzûruyla bizzat zevce ve zevce tarafından icrası şer'an mûteber olup mescid-i şerifte veya diğeri bir mahall-i mahsusta ulemadan bir zat tarafından merâsim-i mahsûsa ile icrası meşrûat değildir. Bununla beraber nikâh ehemmiyyet-i mahsûsayı haiz bir akd olmak hasebiyle şanına riayeten çok vakitler mesâcid-i şerifede akdolunagelmiştir. Lâkin bir müddetler memâlik-i Osmaniyyede akd-i nikâhların icrası pek intizamsız bir hale girmiş ve nerede iki şahid hazır bulunursa hemen icrasına teşebbüs olunmuştur. Gerçi bâlâda arz ve beyan olunduğu üzere iki şahidin huzûruyla icra edilen akd-i nikâh şer'an sahih ve muteber ise de böyle mühim bir akdin intizam dairesinde cereyan etmemesinden pek çok yolsuzluklar husûle gelmiş ve mevâni-i şer'iyyesi olan nice kadınların icra-yı akidle eşhas-ı sâirenin ibtal-ı hukuku cihetine gidilmiştir. Halbuki hîn-i akidde ahkâm-ı nikâha vakıf bir zatın huzuruyla akidnâme tanzim etmesi de bir emr-i mendûb olduğundan ve böyle bir akidnâme tanzim ve tescil olunduğu takdirde, ileride akdin vücudu veya mehrin miktarı hakkında ve daha bir çok mesailde

zuhûru melhûz ihtilâfâtın önü alınacağından 37. maddede bu esasa bina edildiği gibi vezaif-i mezkûrenin nüfus veya belediye memurlarına ve kâtib-i adllere tevdii ciheti de düşünölmüş ise de hükkâmın her hususta velâyet-i ammeyi hâiz olmasına ve akidnâmenin bilâ beyyine mazmûnuyla amel edilmesi mukteza olan vesâik cümlesinden bulunması lüzûmuna binâen işbu vezaifin hükkâma tevdii daha münasib olacağı mülâhaza olunmuştur.

MEHR-İ MİSLİN ESBÂB-I KEFÂETTEN ADDEDİLMEDİĞİ

İmam-ı Âzam Ebû Hanife (r.a.) hazretlerine göre mehr-i misil esbâb-ı kefâetten olup bir kebîre nefsinin velev küfvüne mehr-i misilden noksan ile tezvîc etse evliyanın hakk-ı îtirazı vardır. Mezheb-i muhtar dahi bu esasa müsteniddir. Halbuki bir kız, reşiden baliğ olduktan sonra tasarrufât-ı maliyyesinde velâyet mürtefî olduğu gibi mehrin tayini miktarı dahi muâmelât-ı maliyyeden olmak hasebiyle bu bâbta da mürtefî olmak lazım gelir. Hatta imameyn hazeratı mehr-i misil meselesinde evliyanın hakk-ı îtirazı olmadığına kail oldukları gibi İmam-ı Malik ve Şafîî hazeratı da bu ciheti kabul etmişlerdir. Fi'l-hakîka kefâet meselesinde evliyaya hakk-ı itiraz verilmesinden maksad, kızın muamelesiyle ailesine târi olan ârı def içindir. Halbuki zamanımızda cereyan eden efkâra nazaran bilâkis mehrin miktarındaki noksandan dolayı mevcut bir akdin feshine kıyam etmek mûcib-i âr olup nikâhı bir muamele-i maliyye derekesine indirmek demektir. İşbu esbâba bianen layihada mehr-i mislin noksanı hasebiyle velînin hakk-ı îtirazı olmadığı kabul edilerek 47. madde bu esasa göre tanzim edildi.

NİKÂHIN BUTLÂN VE FESÂDİ

Muamelatta butlan, aslen ve vasfen gayr-i meşrû bulunmak; fesad, aslen meşrû ve fakat vasfen gayr-i meşrû bulunmak manalarına olup mahiyetleri îtibarıyla aralarında bu sûretle bir fark bulunduğu gibi butlan üzerine hiçbir hüküm terettüb etmemek, fesâd üzerine ise bazı ahkâm terettüb eylemek itibarıyla da bir fark vardır. Muamelatta böyle olduğu halde münâkehâtta butlan ile fesâd arasında bir fark olmayıp elfaz-ı müteradife kabilinden oldukları «Fethu'l-Kadir» gibi bazı mu'teberât-ı fıkhiyyede beyan ediliyor. Halbuki müellefât-ı mezkûre dahi dahil olduğu halde bi'l-cümle kütüb-i fıkhiyyede velev ki bilerek olsun mehârim-i nikâhın, İmam-ı Âzam hazretleri indinde fâsid ve İmameyn hazeratı indinde bâtil olduğu dermeyen ve «Dürrü'l-Muhtar»da da «Mecmau'l-Fetâvâ»ya atfen bir gayr-i müslimin bir müslimeyi nikâhı bâtil olacağı ve binaenaleyh ondan neseb sabit ve iddet lâzım olmayacağı ityan olunuyor. Bundan anlaşılıyor ki münâkehâtta dahi butlan ile fesâd bir şeyden ibaret olmayıp başka başka mahiyettedirler. Bu cihetle ve bey' ve icare gibi muamelâta müteallik ıstılâhat-ı kânûniyye ile münâkehâtta aid ıstılâhat-ı kanuniyye arasında insicam ve ıttırada hâlel vermemek maksadıyla «Fethu'l-Kadir» sahibi İbn-i Hümam'ın ve ona tabean «Dürrü'l-Muhtar» müellifi İbn-i Âbidin'in beyanatı encümenimizce ihtiyar edilmeyip bilakis nikâh-ı bâtil ile nikâh-ı fâsadin ber-vech-i mârûz başka başka mahiyette

oldukları esası kabul edilmiş ve dördüncü babın muhtevî olduğu ahkâm, bu esasa göre tanzim olunmuştur.

İmam-ı Âzam hazretleri hiç dahl u sun'u olmayarak dünyaya gelen bir çocuğu veled-i gayr-i meşrû add ederek hayatını heder etmekten ise, mehmâ emken ihyası cihetine gitmek evlâ olduğunu bi'l-beyan fikhın müsaadesi nisbetinde emr-i nikâhta butlandan ziyade fesâd cihetini iltizam ettiklerinden müşarun ileyhın zamanımıza pek muvafık olan işbu re'y-i âlîleri tercih edilerek 55-56. maddeler bu esas üzerine tanzim ve 58. madde de sâlifü'z-zikir «Mecmau'l-Fetâvâ»da muharrer fetvaya göre tahrir edilmiştir.

NİKÂH-I MÜKREH

Mezheb-i muhtara göre ikrah ile vukû bulan nikâh mûteberdir. Asırlardan beri icra edilen tecrübeye göre bu hükm-i muhtar bir takım şerirlere cür'et vermiş ve bir çok namuslu ailelerin şeref ve haysiyyetini ihlale sebep olmuştur. Nice muhadderât kaçırılarak îmal-ı cebr ve şiddet ile eşirradan birine nikâh edilmiş ve muahharan ailelerin, kızlarını kurtarmak için vukû bulan teşebbüsleri akim kalıp bu hal çok kerre büyük felâketler intac eylemiştir. Halbuki nikâh-ı mükrehin adem-i sıhhatına kail olan İmam-ı Şafiî (r.a.) hazretlerinin kavli kabul edildiği takdirde bu türlü fenalıkların önü alınmış olacağından 57. madde müşârun ileyhin re'yine tevfiikan tanzim edildi.

Taaddüd-i zevcenin vacibâttan olmayıp umûr-ı câizeden olmasına ve umûr-ı câizede veliyyu'l-emrin tasarrufa salâhiyeti kaidesi müsellemtân bulunmasına binâen taaddüd-i zevcenin men edilmesi ve hiç olmazsa ilk zevcenin rızasının şart kılınması lüzûmu vârid-i hâtır olmuş ise de şer'-i şerîfin taaddüd-i zevceye müsadese fuhşun men'i ve nüfus-ı ahâlînin tezyidi gibi nice esbâb ve mesâliha müstenid olup kadınların erkeklerden ed'af-ı mudafaa ziyade olduğu hal-i hazırda taaddüd-i zevcenin cevazına olan ihtiyac sadr-ı İslâm'dan dûn bulunmamasına, hasbe'l-beşerriyye hiçbir kadının darra'ya muvafakat etmeyeceği tabîi olup bu halde keyfiyeti onların rızasına tâlik etmek men'a muadil ve bu sûrette de cevazındaki masalih zâil olacağı-

na ve ale'l-husus 38. maddede kabul edildiği üzere nikâhın şartı tâliki caiz olup darra istemeyen kadın hîn-i izdivacda bunu şart kılmadığı sûrette darra'ya da delâletine muvafakatı hasıl bulunacağına ve taaddüd-i zevcâtın cevazından bir emr-i ızdırârî olan muhabbet-i kalbiyyeden maada her hususta zevceler arasında tamamıyla adl ve müsavâta riayet şart olup zamanımızda ise hasbe'l-beşeriyye bu şartın şer'an matlûb olduğu vechile icrası müteassir ve belki de müteazzir olduğundan şart-ı mezkûrun vucûdu taaddüd-i zevcât kaziyyesinden melhûz olan mahâzîrin fî'len vukûuna mani' bulunacağına mebni taaddüd-i mezkûrun ayrıca men'î cihetini iltizama lüzûm görülmemiş ve bunun makamına kaim olmak üzere zikrolunan şartı muhtevî 38. maddenin tahrîriyle iktifa olunmuştur.

MEHRİN EKÂLL MERTEBESİ

Ulema-yı hanefiyyeye göre mehrin ekall mertebesi on dirhem gümüş olmak üzere şer'an muayyen olub tarafeyn bundan ekall takdir ettikleri surette on dirhem gümüş lâzım gelir. Ancak on dirhem gümüş zamanımızdaki kıymeti itibarıyla bir şey-i hasîs olub memleketin hiçbir tarafında bu miktarda mehrin tâyini tarafeynin fikrinden mürur etmeyeceği gibi dirhemın sadr-ı İslâm'daki kuvve-i iştiraiyyesi nazar-ı itibara alınırca hem kaideye muhalif hem de çoklarının te'diye edemeyeceği bir hadde vasıl olur. Ulema-yı Hanbeliyye (r.a.) hazerâtı indinde ise mehrin ekall mertebesi için bir hadd mütesavver olmayıb tarafeynin rızasıyla taayyün edeceğinden işbu layihada mehrin ekall mertebesine taarruz edilmeyerek tarafeynin bi't-terazi tâyin edecekleri miktar malın lâzım geleceği kabul ve 80. madde bu esas üzerine tanzim edildi.

MEHR-İ MISLİN HÂKEM İTTİHÂZI

Mehrin miktarında ihtilaf vukû bulsa İmam-ı Âzam ve Muhammed hazerâtına göre mehr-i misil hakem kılır. Eğer zevcin müddeasına müsavi veya ondan dûn ise zevcenin beyyinesi tercih olunur. Zevcenin müddeâsına müsavi veya ondan ziyade ise zevcin beyyinesi tercih olunur. Mehr-i misil, hangi tarafa şehadet ederse yemin onunundur. Mehr-i misil zevceynin müddeaları beyinde olur ise ikisine de yemin teklif olunur. Hangisi nükûl ederse söz âharındır. İki de şahit getirir veya ikisi de yemin ederse mehr-i misil lâzım gelir. Bir müddetten beri fetvâhânece bu kavil kabul edilmiştir. Halbuki bu tarz muhakeme gayet muğlak olup davaların sinîn-i vefîre imtidâdını mûcib olduğu gibi şimdiye değin bu babda usûlüne muvafık bir îlâm sudûru vaki ise enderdir. Halbuki Ebû Yusuf (r.a.) hazretleri zevc, örfe gayr-i muvafık birşey zikretmediği halde söz onun olduğuna kail olmuştur. Burada dahi kavil-i mezkûr ihtiyar edilerek 87. madde ona muvafık surette yazılmıştır.

TALÂK-I SEKRÂN

Cumhur-ı ulema hazeratı sekri tarik-i haram ve tarik-i mübah ile olmak üzere ikiye taksim edip tarik-i haram ile sekrân olan kimsenin talâkını mûteber ve tarik-i mübah ile sekrân olan kimsenin talâk-ı gayr-i muteber olduğuna kail olmuşlardır. Halbuki burada maksad cinnet-i muvakkata halinde bulunan kimsenin talâkı meselesidir. Mecnûnun talâkı vâki olmadığına nazaran bu hükümde olan sekrânın talâkı dahi sûret-i mutlakada mûteber olmamak lâzım gelir.

Sekrin tarik-i haram veya tarik-i mübah ile olmasına göre talâk hususunda bir fark olmamak icab eder. Gerçi zevc bir emr-i haramı irtikâb ettiğinden dolayı hakkında ceza tertib edilebilirse de cinnet-i muvakkata halinde yaptığından dolayı hiçbir hüküm ifade etmemesi iktiza eden bir fi'line eser tertib ederek bir ailenin mahvına gitmek beyninde bir münâsebet tasavvur edilememiş ve ale'l-husus zamanımız gibi fıkın şuyû' bulduğu bir zamanda ailelerin sebat ve devamını sarhoşluğun haram yolla veya tarik-i mübah ile olması beynindeki farka bina etmek onları pek çürük bir temele istinad ettirmek demek olacağı derkâr bulunmuştur. Halbuki Muhammed b. Sellâm hazretleri talâk-ı sekrânın gayr-i vâki olduğuna kail olduğu gibi Kerhî ile Tahâvî bunu ihtiyar etmiştir. Tatarhaniyye'de dahi mesele böyle nakledilmiştir. İmam-ı Şafîî hazretlerinden mervî olan iki kavilden biri de budur. Osman b. Âffan

(r.a.) hazretlerinden de böyle rivayet edilmiştir. Esbâb-ı sâ-lifeye binaen layihada sarhoşun talâkı vâki olmadığı kabul ve 104. madde bu yolda tanzim edildi.

TALÂK-I MÜKREH

Bir de talâk-ı mükrehin mûteber olması cumhur tarafından kabul edilmiş ise de lafz-ı talâkın zevciden kerhen sadır olduğu hâkim huzurunda sabit olduktan sonra ona şer'an bir çare bulmaktan aciz kalmak muvafık-ı maslahat olmadıktan başka emsalini teşvik etmek demektir. Halbuki Haniyye'de bir kimse talâk-ı ikrara cebrolunup o da ikrar eyleyse talâk vâki olmayacağı beyan edildiği gibi Telvîh'de dahi mükrehen talâkın batıl olduğu gösterilmiştir. Ve İmam-ı Malik b. Enes el-Esbahî hazretlerinin de makbulu olan re'y-i mezkûr ahval-ı zamana daha muvafık görülmekte, 105. madde ona göre tanzim edildi.

TALÂKTA MÜSTÂ'MEL ELFÂZ-I KİNEVİYYE

Bî'l-cümle mezahibde talâkın elfaz-ı kineviyye ile îkai sahihtir. Ancak işbu elfaz kesb-i mârûfiyyet etmediği halde onlarla talâk vukûu mezheb-i muhtara göre ya zevcin niyyetine veya delalet-i hale mütevakkıftır. Gerçi zevc talâka ehil olmak hasebiyle taammüden bir lafz-ı kinevi ile îka-ı talâka salahiyeti derkâr ise de kendisinin öyle bir niyyeti yok iken halin delaletine istinaden sözünden maksûdu olmayan bir mânâ istinbatıyla talâkın vukûuna kail olmak nikâhın mümkün mertebe mahfûziyyetine riayet edilmesi ve hayat-ı ailenin halelden luzûm-ı vikâyesi kaidesine muhaliftir.

İmam-ı Şafiî (r.a.) hazretlerine göre elfaz-ı kineviyye ile talâkın vukûu mutlaka niyyete mütevakkıftır. Fî'l-hakîka zevc niyyet etmiş ise, delalet-i hal bulunsun veya bulunmasın bir lafz-ı kinevi ile talâkın vakî olacağı derkâr ise de niyyet etmediği halde kendi sözünden maksûdu olmayan bir mânâ istinbatıyla münhasıran ona aid olan talâkın vukûuna kail olmak muvafık-ı maslahat görülmemiş ve binaenaleyh 109. madde müşarun ileyhın kavline göre tanzim edilmiştir.

MEFKÛDUN ZEVCESİ

Mefkûdun zevcesi ve malı hakkında gerek sâdât-ı Hanefiyye ve gerek diğer müctehidîn hazeratı beyninde ihtilâfât-ı kesîre vaki olmuştur. Mezheb-i muhtara göre mefkûdun velâdetinden itibaren 90 sene murûrundan ve bir tehlike ve muhatara zamanında mefkûd olmuş ise me-matı hakkında zann-ı galip husûlünden sonra mevtiyle hükmolunur. Emvalı o zamanda mevcut olan veresesine verilir ve zevcesinin tefrikine hükmedilir. İşbu mezheb nikâhın lüzûm-ı mahfûziyyeti esasına müstenid ise de zevcenin hukûkunu asla nazar-ı îtibara almamaktadır.

İmam-ı Malik hazretleri mefkûdun dâr-ı harbde veya dar-ı İslâm'da gaybûbet ettiğine ve gaybûbetin bir tehlike esnasında olup olmadığına göre gerek zevcesi ve gerek malı hakkında hükmü dört hale irca etmiş ve bilâ muhare-be dar-ı harbde gaib olanları esir addederek gerek malı ve gerek zevcesi hakkında müddet-i inkıraz-ı akran olan 70 seneyi nazar-ı îtibara almıştır.

Zaman-ı harbde dar-ı harbde zayî olanlar hakkında üç rivâyet vârid olup üçüncü rivayete göre dar-ı İslâm'da gaib olanlar ile bir hükümde addedilmiştir. Dar-ı İslâm'da bir mühlike esnâsında gaybûbet edenlerin gerek zevcesi ve gerek malı hakkında tarafeyn-i muhasimeynin mahalleri-ne avdetine kadar murûr eden müddeti kâfi addetmiş ve bir mühlike olmayarak gaybûbet edenlerin malı hakkında 70 senenin hitam bulması ve zevcesi hakkında dahi mü-

racaatı üzerine hâkimin icra edeceği tahkikat neticesinde hayat ve memâtına ıttıladan ye's husûlünden itibaren dört sene sonra nikâhın feshine hükmedilmesi re'yinde bulunmuştur. Müşarun ileyhin zevcât hakkındaki re'yi zamanın efkâr ve îcâbâtına muvafık olduğundan 127. madde o esas üzerine tanzim edilmiştir.

Vefatına hükmolunan zevcin zevcesi şahs-ı âhar ile izdivac ettikten sonra ber-hayat olarak zuhûru halinde alel-ıtlak nikâh-ı sâninin mühfesh olmayacağına dair "Behçetü'l-Fetâvâ" da bir fetva mevcut ise de "Reddü'l-Muhtar" da Ebu's-Suûd merhuma atfen bilakis nikâh-ı sâninin munfesh olacağı muharrerdir. Mahsûsün hilafına vaki olan hüküm asla muteber olamayacağından bir kimşenin ber-hayat olarak zuhûru vefâtı hakkında vukû bulan hükmün butlan ve infisâhını müstelzim olur. Bunun içindir ki şahs-ı mezkûr veresesine tevzî edilmiş olan emvalini istirdad eder. Bir kimseye emvalini istirdad ettirip de zevcesini ettirmemek tecezzi kabul etmeyen hükmün kısmen butlanına kısmen de sıhhatına kail olmak demek olur ki fikhen ve mantıken hiçbir vech ile tecvîz olunamaz. Husûsiyle zamanımızda bunu tecvîz etmek fesâd-ı ahlak hasebi ile bir çok fenalıklara meydan vermek demektir. Bu mülâhazaya mebnî 129. madde müşarun ileyh Ebû's-Suûd merhumun re'yi üzre tahrir olunmuştur. Amma nikâhın feshine hükmolunmuş ise bu sûrette nikâh-ı evvel hükm-i hâkim ile ibdal edilmiş olacağından artık zevcin ber-hayat olarak zuhûru işbu hükmün ve binaen aleyh nikâh-ı sâninin butlanını müstelzim olmayacağından 128. madde bu vech ile tahrir edilmiştir.

ÂİLE MECLİSİ

İşbu layihada şimdiye kadar tatbik edilmemesi hasebiyle memleketimiz için pek yeni olan bir usul kabul edilmiştir ki zevceynin arasında şikak zuhûru halinde hükme mezûn bir aile meclisi yani tarafeyn ailelerinden muntahab bir hakem heyeti teşkîlidir. Böyle bir hakem heyetinin lüzûm-ı teşekkülü me'mûrun bih olduğu halde memleketimizde tatbik edilememesinin sebebi inde'l-Hanefiyye hey'eti hakemiyyenin yalnız ıslah-ı beyne me'zûn olması ve tarafeyn cànibinden tevkîl edilmedikçe beynlerini tefrika salahiyyetdar olmamasıdır. Halbuki iş yalnız ıslah-ı beyne kalırsa, ihtiyar-ı külfet ile öyle bir heyet teşkiline mahal olmayıp öteden beri her ne zaman zevceyn mahkemeye müracaat ederse hükkâm kable'l-hüküm onlar hakkında muslih vazifesini îfaya çalışmaktadırlar. Zevceynin hey'et-i hakemiyyeye vekâlet vermeleri ise ihtiyara menût bir keyfiyyet olup haksız olan tarafın bu babda vekâlet vermeyeceği derkârdır. Diğer taraftan mezheb-i Malikî'de vekâlet şart edilmeksizin hey'et-i hakemiyyeye hüküm salahiyeti îtâ edilmektedir. Şöyle ki hakemler tarafeynin ıslahı kabil olmadığına kanaat hasıl ettikleri sûrette haksızlık zevcede ise bilâ bedel zevcenin tefrîkine ve zevcede ise mehrin mecmuu veya bir kısmı ile muhalealarına hükmederler. Hakemeynin hükmü zevceyn hakkında lâzımu'l-icra olub onların bu babda muahharan serdedecekleri îtiraz kabul olunmaz. Zira bu hüküm şhadete müstenid olma-

yıp belki tarafeynin ahvaline nazaran takdire müsteniddir. Bu babda mezheb-i Malikî'nin kabulü memleketimizde aileler içinde mevcûd pek uygunsuzlukların ref'i ve izalesine hâdim olacağı ve ale'l-husus zevcelerine zulüm ve i'tisaf ettikleri halde talâk kendi ellerinde olmak hasebiyle haklarında nafaka takdirinden başka bir muamele icrası mümkün olmayan zevclerin muamele-i îtisafkârânelerine nihayet vereceği mütâlaasıyla kavî-i mezkûr kabul ve 130. madde ol esasa göre tanzim edilmiştir.

GENC-İ MU'TEDDENİN HAYIZDAN İNKİTÂİ

Zat-ı hayız olan genc bir zevce henüz iddetini ikmâl etmeksizin hayız münkatı olsa mezheb-i muhtara göre sinn-i iyase vasıl olmadıkça üç hayız ikmâl edinceye değin beklemeye mecburdur. Velez ki müddet-i medîde devam etsin. Sinn-i iyase vusûlünden sonra dahi üç ay iddet beklemesi lâzım gelir. Bu re'y iddetini ikmâl etmemesi hasebiyle zevc-i âhare varmaktan memnû olan zevce hakkında ne kadar muzırr ise iddetini ikmâl edinceye değin onu infaka mecbur olan zevc hakkında da o kadar muzırrdır. Halbuki İmam-ı Malik hazretlerine göre öyle bir zevce için iddetin lüzûmu zamanından îtibaren dokuz ay bekledikten sonra üç ay iddet beklemek kâfîdir. Eâzim-i müteahhirîn-i Hanefiyye bu meselede İmam-ı Malik kavliyle fetvayı tecvîz etmişlerdir. İş bu layihada dahi kavli-i mezkûr kabul edilerek 140. madde o esas üzere kaleme alınmıştır.

BAZI İSTİLÂHÂT

Sehlü'l-idrak bir takım mülâhazata mebnû işbu layihada âtî'z-zikr ıstilahatın kabulüne lüzûm görülmüştür: «**Halvet**» yerine «**ictimâ**», «**halvet-i sahîha**» yerine «**ictimâ-ı sahih**», «**halvet-i fâside**» yerine «**ictimâ-ı fâsid**», «**duhul**» yerine «**tekarrub**» ıstılahları kabul edilmiştir.

KÂNÛN-İ CEZÂNIN 200. MADDESİNİN
19 REBİU'L-ÂHİR 1332 TÂRİHLİ ZEYL-İ
SÂNÎSİNİ MUADDİL KARARNÂME

TAKVİM-İ VEKAYÎ İLE NEŞRİ TARİHİ:
14 MUHARREM 1336 VE 31 TEŞRİN-İ EVVEL 1333.
NUMROSU 304.

Madde 1. Kânûn-ı cezanın iki yüzüncü madesinin 19 Rebû'l-Âhir 1332 tarihli zeyl-i sâni ber-vech-i âti tâdil edilmiştir:

«Hâkimin veya nâibin huzûruyla akd-i nikâh hususundaki mecbûriyyet-i kânûniyyeye riayet etmeyen zevc ile mevcut ise tarafeyn vekilleri bir aydan alta aya kadar ve bu gibi akidlerde şâhid sıfatıyla hâzır bulunanlar bir haftadan bir aya kadar habsolunurlar.

Merâsim-i kânûniyyeyi îfa etmeksizin akidnâme tanzim ve tescil eden hâkim veya nâibi ile hâkim veya nâib hâzır olmaksızın hilâf-ı salahiyet nikâh akdeden eimme dahi bir aydan altı aya kadar habsedilirler.

Gayr-i müslimlerin nikâhı için hâkim veya nâibi veya hâkimin îzam edeceği memûr-i mahsus hazır olmaksızın akidnâme tanzim ve tescil veya bizzat icra-yı akid eden memûrîn-i rûhâniyye ile kendisine ihbar vâkî olduğu halde vakt-ı muayyeninde meclis-i nikâha memûr-i mahsûs îzam etmeyen hâkim ve vakt-ı muayyeninde meclis-i nikahta isbât-ı vücûd eylemeyen memûr-i mahsus kezalik bir aydan altı aya kadar hapis ile mücâzât olunur.

Taht-ı nikâhta bulunan bir kadını bilerek tezevvüc eden ve böyle akidlerde vekil veya şâhid sıfatıyla bilerek hâzır bulunan ve bu gibi münâkehâtı bilerek akdeden veya akidnâmesini tanzim ve tescil eyleyenler altı aydan üç seneye kadar habsolunurlar.

Zevcesini tatlik ettiğini 15 gün zarfında hâkime ihbar etmeyen bir kimse bir haftadan bir aya kadar habsolunur.

Madde 2. İşbu kararnâmenin icrâsına adliye nâzırı memûrdur.

Meclis-i Umûmiyyenin ictimainda kânûniyyeti teklif olunmak üzere işbu kararnâmenin mevki-i tatbika vaz'ını irade eyledim.

8 Muharrem 1336 / 25 Teşrîn-i Evvel 1333

Mehmet Reşâd

Âdliye Nâzırı Mehmed Talat

Sadrazam Halil

LÜGATÇE

-A-

âhar (aher): Diğer

ahkâm-ı münderice: (Bir şeyin) içerisinde bulunan hükümler

ahkâm-ı vazıha: Açık hükümler

ahrâr: Hürler

ahyânen: Gâh, bazan

ahzetme: Alma

ahz ve istifa: Âlib tahsil etme

akdem: Daha önde, daha önce

akvâl: Sözler, görüşler

ale'l-ekser: Çoğunlukla

ale'l-ıtlak: Mutlak olarak

amme: Babanın kız kardeşi

an'anât: Ânaneler, gelenekler

arzu-yı cismânî: Bedenî istek

asâbât: Kişiyeye erkek vâsıtayla bağlı olan erkek akrabalar (asabe bi nefsihi)

âsâr-ı bulûğ: Erginlik belirtileri

âsâr-ı rüşd: Reşîd olma belirtileri

âti'z-zikr: İleride, aşağıda bahsedilecek olan

avâriz: Ârızalar

â'zâr: Özürler

â'zâr-ı sahiha: Geçerli, sahibini ma'zur kılan özürler

â'zâr-ı şer'iyye-i mûtebere: Şer'an sahibi mâzur sayılan mûteber özürler

azîmet: Gitmek, yola çıkmak. niyetlenmek

-B-

ba'de: Sonra

ba'de'l-akd: Âkidden sonra

ba'de'l-bulûğ: Bulûğdan sonra

ba'de'l-ifâka: Âyıldıktan, aklı başına geldikten sonra

baîd: Uzak

bâlâ: Yukarı (da adı geçen)

benât-ı eşraf: İleri gelenlerin kızları

bey': Âlış-veriş

beyne'n-nâs: İnsanlar arasında, örfte

beynûnet-i kat'yye: Kesin olarak ayrılma, boşanma

beyyine: Delil, şâhid

bilâ-özür: Özürsüz

bilâ-şuhud: şahidsiz

bi-sûd: Tatsız, nahoş

Bi't-terazî: Karşılıklı rıza ile

-C, Ç-

cedd (ced): Dede

cedd-i sahih: Ârada kadın bulunmayan babalar silsilesi: babanın babası, babanın babasının babası gibi.

cenîn-i mürde-zâd: Ölü doğmuş veya düşük çocuk

cerâim-i âdiye: Âdi suçlar

cinnet-i muvakkata: Geçici delilik

cünûn: Delilik

çâre-sâz: Çare bulan, çare olma

-D-

dahl ve sun': Karışma ve tesir etme

dâin: Borç veren, alacaklı

darra: Kuma

defâtîr: Defterler

der-kâr: Malûm, apaçık

devlet-i aliyye: Yüce Devlet, Osmanlı Devleti

deyn: Borç

dırahoma: Bkz. tirahoma

dî'vet: Neseb iddiasında bulunma

duhûl: Giriş, zıfâf

Dûn: Âşağı (derecede)

düşvâr: Güç, zor.

-E, F-

eâzim: Büyükler

eb: Baba

eben an ceddin: Dededen babaya

ecânib: Yabancılar

ecel: Belli müddet

ecille-i fukaha: Büyük fakihler

ed'af-ı mudaafa: Kat kat (fazla)

efzûn: Fazla, Çok

eimme: İmamlar

ekall: En az, daha az

ekârib: Âkrabalar, yakınlar

ekseriyyet-i azîme: Büyük çoğunluk

elfaz-ı kineviyye: Çeşitli mânâlara gelen ve kendisinden asıl maksadın ne olduğu niyete göre değişen kapalı sözler

elfaz-ı sarîha: Kastolunan mânânın açıkça anlaşıldığı sözler

elsine-i sâire: Diğer diller

eme: Cariye

emraz: Hastalıklar

emval: Mallar

es'âr: Fiyatlar

esbâb: Sebepler

esbâb-ı sâlife: Âdı geçen sebepler

esbâb-ı subûtiyye: Gerçekleştirici sebepler

eşirra: Şerli/şirret kimseler

evâmir: Emirler

eyyâm-ı hayz: Hayız günleri

evsâf-ı matlûbe: Aranılan vasıflar

fer': Nesil, çocuklar

ferağ-ı rahm: Rahimde çocuk olmaması

fesâd-ı ahlâk: Ahlak bozukluğu

fetâvâ: Fetvalar

-G-

gaybet: Kaybolma

gaybet-i münkatia: Kendisinden hiç haber alınmayarak, hayatta olup olmadığı bilinmeyecek derecedeki kayıplık

gaybûbet: Kaybolma

gûna-gûn: Gün be gün, türlü türlü

-H-

hâdis: Sonradan meydana gelen

hâdisât: Hadiseler

hail: Hamile olmayan kadın

hâl-i meysere: Bolluk ve zenginlik hali

halvet: Nikahtan sonra eşlerin tenhada başbaşa kalmaları

halvet-i sahiha: Karı kocanın şer'an hüküm doğurabilecek şekilde gerekli şartları bulundurarak baş başa kalmaları.

hâmil-e: Gebe kadın

hâmisen: Beşinci olarak

haml: Anne karnındaki yavru

hâtıb: (Kız) isteyen erkek

havâşî: Usûl ve furûdan olmayan diğer akrabalar

hey'ât: Hey'etler

hıref: Sanatlar

hırfet: Sanat

hıyar: Yapılmış olan akdi geçerli kılıp kılmama hürriyeti, muhayyerlik

hıyar-ı bulûğ: Küçükken velisi tarafından evlendirilen çocuğun bâliğ olunca nikâh hususunda muhayyer olması

hîn-i ferâğ: Ferağ zamanı

hîn-i feth: Fetih zamanı

hubb-i gılman: Oğlancılık

hukûk-i zevciyyet: Evlilik hakları

hulu': Karının, kocasına mal vererek kenisini ondan boşatması. Buna muhâlea da denir.

hüccet: Delil

hüccet-i dâfia: Müdafaa edici delil

hüccet-i müsbite: İsbatlayıcı delil

hükkâm: Hâkimler

hükûmât: Hükümetler

hüsn-i muâşeret: Güzel geçim, iyi muamele

-İ-

ıstılâhât-ı kânûniyye: Kanunî terimler

ıttılâ: Haberi ve bilgisi olma

ıvaz: karşılık, bedel

-İ-

ıbkâ: Bir şeyi olduğu üzere bırakma

ıctima: Bkz. halvet.

ıctima-ı sahih: Gerekli şartları taşıyan ve zifaf yerine geçebilen halvet. Bkz. halvet-i sahiha

iddet: Kocasından ayrılan kadının başka biriyle evlenebilmesi için beklediği müddet

iddet-i vefât: Kocası ölen kadının evlenmeden beklediği müddet, 4 ay 10 gün.

idhâl: Sokma

ifâdât: İfadeler

iftâ: Fetva verme

iftirak: Ayrılma, ayrılık

iğtisal: Yıkanma

ihdas: Yeni bir şey yapma

ihfâ: Gizleme

ihtifâ: Gizlenme

îkâ: Yapma, gerçekleştirme

ikrah: Zorlama

ikrâz: Borç verme

ilel: Hastalıklar

ilel-vefât: Ölünceye kadar

ilkâ: Atma

İllet-i zühreviyye: Tenasül mahallerindeki hastalıklar.
(Frengi, belsoğukluğu, vb.)

îmal-ı cebr: Zor kullanma

- imrâr-ı vakit:** Vakit geçirme
imtidâd: Uzama, uzanma
inâs: Kadınlar, kızlar, bayanlar
indifa: Def olma, ortadan kalkma
infisah: Bozulma, geçersiz ve hükümsüz olma
inkiraz: Yok olma
in'ikâd: (Akid için) bağlanma
İnnîn: İktidarsız erkek
intifa: Faydalanma
ismet: Masumiyet, can, mal güvenliği
isbât-i vücûd: Hazır olma, bulunma
islâh-ı beyn: Araları düzeltme
istiâne: Yardım dileme
isti'câl: Acele etme
istidâne: Borç isteme
istîfâ: Alma, kabzetme
istihrâc: Çıkarıp ortaya koyma
istimta: Faydalanma
istirdâd: Verilen şeyi geri isteme
îtâ: Verme

it'am: Yedirme, besleme

i'tizâl: Ayrılma

ityân: Getirme, yapma

iyâl: Eş ve geçindirilmesi gereken kimseler

îlâ: Kocanın, karısına 4 ay veya daha fazla yaklaşmaya-
cağına yemin etmesi

îzâ: Eziyet etme

izdivac: Evlenme

-K-

kâbile: (Doğum yaptıran) ebe

kâbil-i zevâl: Yok olabilen

kable'l-bulûğ: Bulûğdan önce

kadr-i mârûf: Örf haline gelmiş, normal miktar

kâil olma: Söyleme, görüşünde olma

karâbet: Akrabalık

karâbet-i nesebiyye: Soy akrabalığı

karâbet-i sıhriyye: Hısımlık

karîb: Yakın (akraba)

karnâ: Kadın tenasül uzvunda münasebete mani bir
kemiğin bulunması durumu

kâtib-i adl: Noter

kavâid: Kaideler

kavânîn-i atîka: Eski kânunlar

kaziyye: Dâvâ, iş, teklif

kebîr-e: Büyük erkek-kadın

keen lem yekün: Sanki hiç olmamış, geçersiz, bâtil

kefâet: Evlenmede erkeğin kadına denkliği

kefâf: Başkasına muhtaç olmayacak kadar rızık.

kemâ kân: Olduğu gibi, olduğu hal üzere, aynıyla

kerhen: Zorla, istemeyerek

ketebe-i Adl: Noterler

kısm-ı ekall: Küçük kısım, azınlık

kuvve-i iştiraiyye: Satın alma gücü

küfv: Bkz. Kefâet

kütüb-i fıkhıyye: Fıkıh kitapları

-L-

lâ an talâkin: Boşama olmaksızın

lâ ekall: En az, en azından

lede'l-hâce: İhtiyaç anında

-M-

mâ-dâme'l-hayât: Hayat boyunca

mâdûd: Sayılı olan, sayılmış bulunan

mâ-dûn: Aşağı (derecede)

mâh: Ay

mahtûbe: Evlenme teklif edilmiş veya nişanlanmış kadın

ma'lûl: Hasta

ma'mûlun bih: Geçerli, kendisiyle amel edilen

mansûs: Âyet ve hadisle açıklanmış

marîz: Hasta

masûn: Günahsız, korunmuş, emniyette olan

mecbûb: Husyeleri çıkarılmış, iğdiş

mecnûn-e: Deli erkek-kadın

mecûsiyye: Ateşperest kadın

medyûn: Borçlu

Mefkûd: Kaybolup hayatta olduğu bilinmeyen kimse

mehâkim: Mahkemeler

mehâzîr: Mahzurlar, sakıncalar

mehmâ emken: mümkün olduğu kadarıyla

mehr-i misil: Mehir tesbit edilmemişse kızın/kadının emsallerine nazaran tesbit edilen mehir

mehr-i müsemmaâ: Evlenme sırasında tesbit edilmiş mehir

mehr-i muaccel: Peşin ödenen mehir

memâlîk: Köle ve cariyeler

memâlik: Memleketler

memât: Ölüm

memlûk-e: Köle-cariye

memnûiyyet: Yasaklılık

me'mûr-i mahsus: Bir işe tahsis edilmiş memur

memûrîn: Memurlar

memûrîn-i ruhaniyye: (Hristiyanlarda) rûhâni memurlar

menkûhe: Evli kadın

menût: Asılmış, rabtedilmiş, bir şeye dayandırılmış

merbût: Bağlı

mer'e: Kadın

mesâil: Meseleler

- meşrût:** Şart kılınmış şey
- mevâd (mevâdd):** Maddeler
- mevâdd-ı sâlife:** Adı geçen, geçmiş maddeler
- Mevadd-ı şettâ:** Çeşitli maddeler
- mevani:** Mâniler, engeller
- mevtûe:** Münâsebette bulunmuş olan kadın
- mezbûr-e:** Adı geçen, söz konusu erkek-kadın
- mezheb-i muhtar:** Seçilmiş ve kendisiyle amel edilen ictihad. Hanefi mezhebi
- millel-i ğarbiyye:** Batı milletleri
- milel-i sâire:** Diğer milletler
- min vechin:** Bir bakıma, bir yönden
- muaccele:** Peşin ödenen
- muahhar:** Sonraki sona kalan
- muahharan:** Sonradan
- muhâlea:** Bkz. hulû'
- muhadderât:** Namuslu, iffetli kadınlar, kızlar
- mukaddem:** Önce, önceki, öne alınmış
- munkati':** Kesik, kesintiye uğramış
- muntahab:** Seçilmiş
- mürûr:** Geçiş, geçme

- mû'sir-e:** Fakir erkek-kadın
mûsir-e: Zengin erkek-kadın
musirr: Israr eden, direnen
mutallaka: Boşanmış kadın
muvakkat: Geçici
muzırr: Zararlı
mûzî: Eziyet eden
mübâne: Bâin talakla boşanmış kadın
mübrem: Kaçınılmaz
müddea: Dâvâ, dâvâ konusu olan şey
müddea aleyh: Davalı
müddeî: Davacı
müddet-i medîde: Uzun süre
müdîr-i umûr: İşleri yoluna koyan idare eden
müeddî: Sebebiyet veren
mühlike: Tehlikeli, yok edici şey, durum
mükreh: Bir şeyi yapmaya zorlanan kişi
mükriheten: Zorlayarak
münâkehât: Evlenmeler, nikah babı
münâkâşât: Münâkaşalar
münâzeat: Nizalar, çekişmeler

münhedim: Yıkık, yıkılmış

münkazi-ye: (müddet) bitmiş, sona ermiş

mühârik-a: Olgunluk yaşına bastığı halde kendisinde olgunluk belirtileri bulunmayan çocuk, bulûğ alametleri bekleyen çocuk

mürtedd-e: Müslümanken dinden çıkan erkek-kadın

müstebînü'l-hilka: Uvuzları teşekkül etmiş olan ana karnındaki çocuk

müstetbiât: Müştetilât, aslına tabi olan, teferruat, neticede olabilecek hükümler, şeyler

müstevda': Emanet edilen kimse

müstevdî: Emanet eden

mut'a: 1- Bir kadın ve bir erkeğin belli müddetle, kadına verilecek bir bedel karşılığında yaptıkları geçici nikâh

2- Mehirsiz olarak evlenip zifafdan önce boşanan kadına, kocasının verdiği mal, elbise

mütearef: Örf ve adette olan

müteazzir: İmkânsız

müteezzî: Ezâ gören

müterâkim-e: Birikmiş olan

müteveffât: Ölmüş kadınlar

müyesser: Kolay

-N-

nâil-i zafer: Zafere ulaşma, başarılı olma

nâsih: Kendisinden önceki şeyin hükmünü kaldıran, değiştiren

nâşize: Kocasının hukûkunu gözetmeyen serkeş kadın

nikâh-ı mezhebî: Batlıların dini nikâhı

nuşûz: Kadının kocasının hukûkunu gözetmemesi, emrini dinlememesi

nükûl: Yemin etmekten çekinme

-R-

râbian: dördüncü olarak

radâ: Çocuğa süt emzirme

radâan: Süt yönünden (akrabalık)

rızâen: Tarafların rızasıyla

rüesâyı-yı rûhâniyye: (Hristiyanlıkta) rûhâni görevliler

-S-

sâbian: Yedinci olarak

sâdisen: Altıncı olarak

sağîr-e: Küçük çocuk

sâlisen: Üçüncü olarak

sâminen: Sekizinci olarak

sâniyen: İkinci olarak

sedâd: Doğruluk, doğru ve haklı şey

sehl: Kolay

sehlü'l-idrâk: Kolay kavranılan, anlaşılan

sekran: Sarhoş

semen: Pazarlık neticesi üzerinde anlaşılan fiyat

seyyib-e: Dul erkek-kadın

sığar: Küçüklük

sığâr: Küçük çocuklar

sinîn-i vefîre: Çok seneler

sinn-i bulûğ: Erginlik yaşı

sinn-i iyas: Hayızdan kesilme yaşı, çağı

sirkat: Hırsızlık

-Ş-

şahs-ı ahar: Diğer kişi

şerâit: Şartlar

şikâk: Ayrılık

şuhûd: Şahitler

şurût: Şartlar

-T-

taammüden: Kasden

taaddüd-i zevcât: Birden fazla kadınla evlenme

ta'cil: Peşin verme

tâdâd: Sayma, sayım

tağayyüb: Kaybolma

tahlîf: Yemin ettirme

tahlîl (hulle): Boşanan kadının, tekrar eski kocası tarafından nikâhlanabilmesi için şer'an konan muamele ve usûl

tahmîl: Yükleme, sorumlu tutma

tahrîr: Yazma, kaleme alma

takarrüb: Yaklaşma, münâsebette bulunma

talâk-ı ric'î: Boşanma kadının yeni bir akde gerek kalmadan kocasıyla evliliğe devam edebildiği boşanma

talâk-ı bâin: Evliliği devam ettirmek için yeni bir akde ihtiyaç duyulan boşanma

ta'lîk: Bir şeyin varlığını ve meydana gelmesini başka bir şeye bağlama

tarafeyn: İki taraf

tarfeyn-i muhasimeyn: Dâvâcı ve dâvâlı

târî: Beklenmedik olay

târik-i salât: Namazsız, niyazsız kimse

tatlîk: Boşama

tebvie: Cariyenin efendisi tarafından kocasına teslim edilmesi

tecdîd: Yenileme

tecennûn: Delirme

te'cîl: Veresiye verme, müddet tanıma

tedennî: Alçalma, inme

teekküd: Kuvvetlenme, sağlamlaşma

teennî: Sabretme, ağır ağır hareket etme

tekevvün: Oluşma, meydana gelme

temyîz: Ayırma. Çocuğun 7 yaşna girişi ile hukûken başlayan çağ

tenâkuh: Evlenme, nikâhlanma

tenkîs: Azaltma, eksiltme

tesmiye: Zikretme, konuşup, anlaşma

tevâkuf: Denk gelme

tevârûs: İrsen intikal etme

tevessu': Genişleme

tevlîd: Doğurma, sebep olma

tezebzüb: Kararsızlık

tezvîc: Evlendirme

tezyîd: İlave etme, arttırma

tıfl: Çocuk

tirahoma: Hristiyanlarda evlenen kızın, kocasına verdiği para ve mal

-U-

uht: Kız kardeş

ukûd: Akidler

umûr: İşler

umûr-i mübâhe: Dinen yapılması câiz olan işler

unnet: Cinsî iktidarsızlık

usr: Fakirlik

uyûb: Ayıplar

-Ü-

ümm-i veled: Efendisinden çocuk doğuran câriye

üserâ: Esirler

-V-

vaftiz: Hristiyanların inancına göre çocuk, günahkâr doğar. Temizlenmesi için mukaddes su ile yıkanması gerekir. Papazın, çocuğu mukaddes su ile yıkamasına vaftiz denir.

varid-i hâtır: Akla gelen

vat': Cinsî temas

vaz-ı esas: Esas koyma, temel atma

vaz-ı haml: Çocuğu doğurma

veliyy-i akreb: En yakın veli

verâset: Mirasçılık, mirasçı olma

veseniyye: Putperest kadın

vezâif: Görevler

vikâye: Koruma

vilâd: Neseb, usûl-furû (şeceresi)

-Y-

ye's: Ümitsizlik

yüsr: Zenginlik

-Z-

zât-ı hayz: Hayız gören kadın

zât-ı zevc: Evli kadın

zâtu'z-zevc: Evli kadın

zeker: erkek

zevc: Koca

zevce: Karı

zevciyyet: Evlilik

zeyl: Ek, ilâve

zihar: Kocanın, karısına veya karısının yerine ifade edebilecek bir uzvunu kendi mahremlerinden birisine benzetmesi. Bu durumda koca, keffâret vermeden önce karısı kendisine haram olur.

zimmi-ye: İslâm Devleti içinde oturan erkek-kadın azınlık

DİPNOTLAR

1. Hanefi mezhebine göre hibe;
 - a- Mahrem olan yakın akrabaya yapılmışsa
 - b- Karı-koca arasında olmuşsa
 - c- Bir mal veya menfaat karışılığında yapılmışsa
 - d- Mevhûb, mevhûbun leh'in mülkiyetinden çıkmışsa
 - e- Mevhûbda bir fazlalık veya bir değişiklik meydana gelmişse
 - f- Vâhib veya mevhûbun leh vefât etmişse yapılmış olan hibeden rucû edilmez.

Sayılan hallerin dışında hibeden rucû etmek caizdir. Bkz. el-Mevsilî, el-İhtiyar 3/51, Beyrut 1975. (Çeviren)

2. Tırahoma: Hristiyanlarda evlenen kızın, kocasına verdiği para ve mal
3. Mut'a, mehr konuşulmadan nikâhlanan ve zifaktan veya halvetten önce boşanan kadına kocasının verdiği maldır. Bkz. Bakara 2/236. (Çeviren)
4. Dırahoma: Bkz. Lügatçe, "tırahoma" kelimesi.
5. Malikî, Şafîî ve Hanbelî mezheplerine göre kadın kaç yaşında olursa olsun ancak velisi tarafından evlendirilebilir. Kendisinin bizzat yaptığı nikâh akdi

bâtıldır. Bkz. İbn-i Rüşd, el-Bidaye, 2/8, Kâhire, İstikame Mat.; Şafiî, el-Ümm, 5/12, Beyrut. 1973; İbn Kudame, el-Muğnî, 6/475, Yûsufiyye Mat.; Ö.N. Bilmen, İstilahat-ı Fıkhiyye Kamûsu, 2/57-58, İst. 1958. (Çeviren)

MEHİR VAKFI ÇATISI ALTINDA FAALİYET GÖSTEREN KURULUŞLARIMIZ.

www.mehirgenc.org
bilgi@mehirgenc.org

[/mehirgenc](https://www.facebook.com/mehirgenc)
[@gencmehir](https://www.instagram.com/gencmehir)

www.mehirailederneği.org
bilgi@mehirailederneği.org

[/m.ailederneği](https://www.facebook.com/m.ailederneği)
[@aile_mehir](https://www.instagram.com/aile_mehir)

www.konyadostluk.org
bilgi@konyadostluk.org

[/dostlukderneği](https://www.facebook.com/dostlukderneği)
[@dostluk_derneği](https://www.instagram.com/dostluk_derneği)

www.merhametplatformu.org
bilgi@merhametplatformu.org

[/merhametplatformu](https://www.facebook.com/merhametplatformu)
[@merhametplatfrm](https://www.instagram.com/merhametplatfrm)

MEHİR VAKFI OLARAK ÜYESİ OLDUĞUMUZ KURULUŞLAR

İ.D.S.B (İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği)

T.G.T.V (Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı)

Rabia Platformu

Milli İrade Platformu

Ortak Akıl Platformu

Suriçi Grubu Platformu

Türkiye Anayasa Platformu